

SKUPŠTINA CRNE GORE
PARLAMENTARNA BUDŽETSKA KANCELARIJA

Prikaz

**Predloga zakona o
Budžetu Crne Gore
za 2024. godinu**

Broj: 17/2023

Klas. br: 00-51-6/23-17

Datum: decembar 2023. godine

Pripremila: Parlamentarna budžetska kancelarija

* Parlamentarna budžetska kancelarija Skupštine Crne Gore, prilikom izrade istraživačkih radova, koristi se javno dostupnim podacima i podacima iz baza ograničenog pristupa, strogo vodeći računa o kredibilitnosti izvora. Kancelarija ulaže sve razumne napore da informacije sadržane u istraživačkom radu budu tačne i potpune, ali ne snosi odgovornost za eventualnu netačnost i nepotpunost istih. Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore.

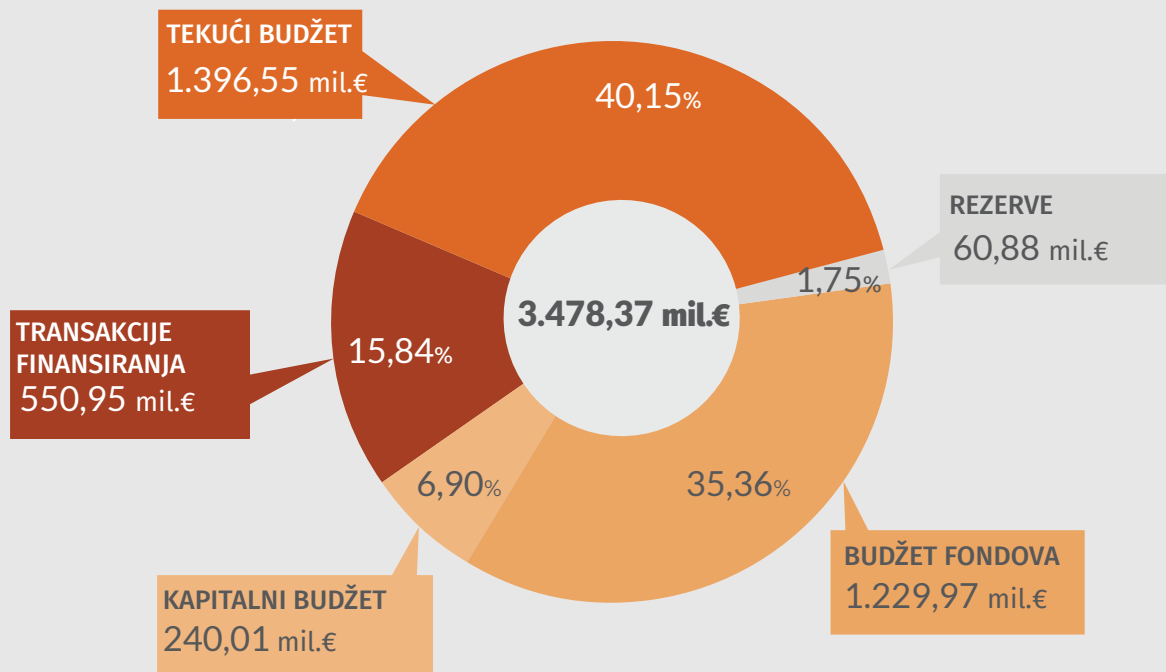
** Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Sadržaj:

Uvod.....	3
Ključne brojke.....	4
Strategija politike i srednjoročni ciljevi u periodu 2024 – 2026. godine.....	5
Obrazloženje kretanja prihoda budžeta po kategorijama u narednom srednjoročnom periodu.....	6
Deficit budžeta Crne Gore.....	7
Primici budžeta.....	8
Tekući prihodi budžeta.....	9
Zaduživanje.....	11
Izdaci budžeta.....	12
Tekući izdaci.....	14
Budžet fondova.....	15
Kapitalni budžet.....	16
Transakcije finansiranja.....	17
Javni dug.....	18
Državni dug.....	19
Stanje državnih garancija.....	20
Potrošačke jedinice.....	20
Budžeti institucija na koje Odbor za ekonomiju, finansije i budžet Skupštine Crne Gore daje saglasnost.....	23
Programski budžet.....	24
Primjena rodno odgovornog budžetiranja u budžetu za 2024. godinu.....	33
Realizacija projekata koji su kofinansirani iz sredstava EU-Raspoloživa sredstva iz EU donacija.....	34
Makroekonomske projekcije, 2023-2026 - Osnovni scenario.....	36
ANEKS I.....	37
Spisak tabela i grafika.....	39

Budžet za 2024. godinu planiran je u iznosu od 3.478,37 mil.€, što je više za 16,63%, odnosno za 495,88 mil.€ u odnosu na budžet planiran 2023. godine, kada je Izmjenama Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu¹ utvrđen na iznos od 2.982,49 mil.€.

Primici i depoziti raspoređuju se na: tekući budžet, rezerve, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i transakcije finansiranja:

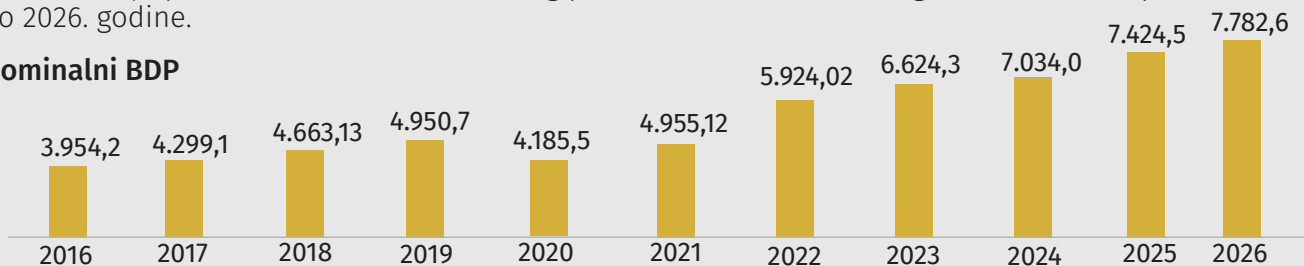
Grafik 1 – struktura predloženog budžeta (u mil. eur i %)

-
Tekući budžet planiran je u iznosu 1.396,55 mil.€, čini 40,15% budžeta za 2024. godinu i veći je za 8,54% u odnosu na rebalansom planirani za 2023. godinu.
-
Rezerve budžeta planirane su u iznosu 60,88 mil.€, čine 1,75% budžeta i manje su za 17,93% u odnosu na rebalansom planirane 2023. godine.
-
Budžet državnih fondova iznosi 1.229,97 mil.€, čini 35,36% budžeta i viši je za 17,18% u odnosu na rebalansom planirani za 2023. godinu.
-
Kapitalni budžet planiran je u iznosu 240,01 mil. €, čini 6,90% budžeta, veći je za 19,61% u odnosu na rebalansom planirani za 2023. godinu.
-
Transakcije finansiranja izdataka iznose 550,95 mil. €, čine 15,84% budžeta i više su za 48,37% u odnosu na rebalansom planirani za 2023. godinu.

1 Zakon o izmjenama Zakona o Budžetu Crne Gore za 2023. godinu ("Službeni list Crne Gore", br. 106/23 od 29.11.2023)

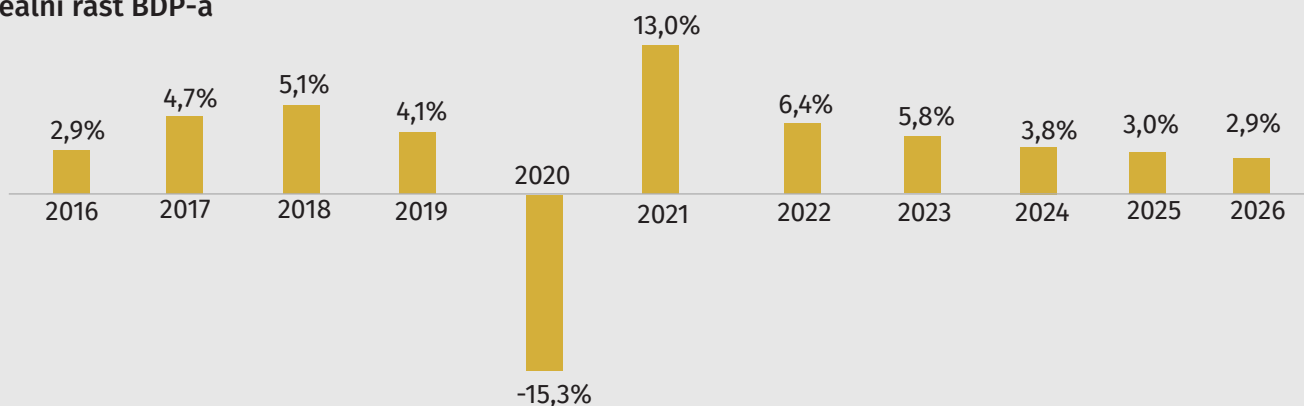
U nastavku je prikazan trend bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) i realnog rasta BDP-a² za period od 2016. do 2026. godine.

Nominalni BDP

Grafik 2 – trend nominalnog BDP-a 2016 – 2026. godine (u mil. eura)

Realni rast BDP-a

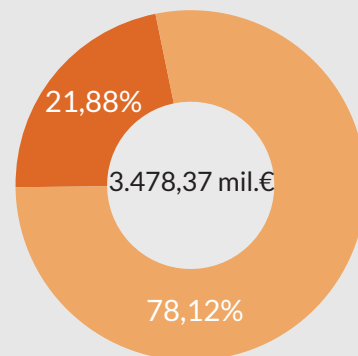

Grafik 3 – trend realnog rasta BDP-a 2016 – 2026. godine (u %)

Ključne brojke

Budžet Crne Gore za 2024. godinu biće u deficitu.

- **Izvorni prihodi** projektovani su u iznosu od 2.717,25 mil.€ ili 38,7% procijenjenog BDP-a i u odnosu na planirane Zakonom o izmjenama Zakona o budžetu za 2023. godinu veći su za 294,5 mil.€ ili 12,2%.
- **Izdaci budžeta** planirani su u iznosu od 2.952,87 mil.€ ili 42,0% procijenjenog BDP-a i u odnosu na planirane za 2023. godinu veći su za 313,77 mil. € ili 11,89%. U strukturi izdataka, **tekuća budžetska potrošnja** projektovana je na nivou od 2.687,39 mil.€ ili 38,21% BDP-a, dok je **kapitalni budžet** projektovan na nivou od 240,01 mil.€, odnosno 3,4% BDP-a. **Budžetski deficit** u srednjem roku kreće se u rasponu sa planiranih 3,1% BDP-a u 2024. na 2,4% BDP-a u 2026. godini i dostizanje primarnog suficita u 2026. godini
- **Otplata duga** u 2024. godini iznosi 518,72 mil. € ili 7,4% BDP-a, dok će nedostajuća sredstva iznositi 761,11 mil.€ ili 10,8% BDP-a.
- Država se u 2024. godini može zadužiti do iznosa 650.000.000,00 eura za potrebe obezbjeđenja nedostajućih sredstava u 2024. godini. Izuzetno, Država se može u 2024. godini zadužiti u iznosu do 500.000.000,00 € za potrebe refinansiranja duga i stvaranja fiskalne rezerve za 2025. godinu.

Grafik 4 – struktura prihodne strane budžeta (u %)

izvorni prihodi	2.717,25
finansiranje	761,11

² Nominalni iznosi BDP-a i realni rast, za period od 2016. do 2022. godine, preuzeti su sa internet stranice Uprave za statistiku, dok navedeni podaci, za period od 2023. do 2026. godine, predstavljaju projekcije Ministarstva finansija - osnovni scenario

Strategija politike i srednjoročni ciljevi u periodu 2024 – 2026. godine

Stabilnost i dugoročnu održivost javnih finansija u najvećoj mjeri determinišu: poreska politika i politika upravljanja javnom potrošnjom.

U oblasti javne potrošnje glavni ciljevi u periodu 2024 – 2026. godine odnose se na:

- ostvarivanje suficita tekuće budžetske potrošnje (finansiranje svih tekućih obaveza države iz tekućih prihoda);
- postepeno smanjenje budžetskog deficita i javnog duga uz poštovanje principa fiskalne odgovornosti;
- obezbjeđivanje uslova da se novo zaduživanje isključivo vrši za finansiranje kapitalnih projekata odnosno otplatu i refinansiranje postojećih dugova države;
- izdavanje državnih garancija samo za projekte od opšteg javnog interesa koji doprinose dugoročnom razvoju.

Imajući u vidu značajne obaveze u dijelu otplate dugova u narednom srednjoročnom periodu, kako bi se postigli gore navedeni ciljevi, Budžetom za 2024. godinu sprovedena je:

- racionalizacija svih rashoda koji nisu u funkciji stvaranja nove vrijednosti u procijenjenom iznosu od oko 35 mil € u 2024. godini sa tendencijom ovog trenda u srednjem roku;
- uvećanje kapitalnog budžeta u cilju ubrzanja investicionog ciklusa;
- u cilju ravnomjernijeg regionalnog razvoja kroz izmjenu procenta ustupanja poreza na dohodak fizičkih lica, obezbijeđena su dodatna sredstva za finansiranje opština Sjevernog regiona;
- kroz povećanje prihoda budžeta i smanjenje „neracionalne potrošnje“ obezbijeđeno je povećanje minimalnih penzija u cilju unapređenja standarda penzionera.

Kada je u pitanju strategija upravljanja javnom potrošnjom, strategija politike bazira se na: reformi penzionog i zdravstvenog sistema u cilju što adekvatnije socijalne zaštite građana, reformi sistema socijalne zaštite u cilju usmjeravanja socijalnih fondova onima kojima je to potrebno, reformi preduzeća u većinskom vlasništvu države, optimizaciji javne uprave kroz sprovođenje funkcionalnih analiza koje treba da identifikuju oblasti u kojima je neophodno izvršiti racionalizaciju broja zaposlenih i onih oblasti koje zahtijevaju dodatno kadrovsko jačanje u kontekstu zahtjeva iz EU agende i kvalitetnijeg pružanja javnih usluga, reformi sistema zarada u javnom sektoru, kao i zadržavanje visokog

nivoa izdvajanja za finansiranje kapitalnih projekata i stvaranje pretpostavki za nastavak izgradnje autoputa „Bar-Boljare“ i drugih infrastrukturnih projekata kojima se stvaraju uslovi za dugoročni rast i razvoj.

U oblasti poreske politike glavni cilj odnosi se na stvaranje uslova za sveobuhvatnu reformu poreskog sistema u cilju proširenja poreske baze, čime bi se stvorili uslovi za generisanje novih izvora prihoda, kroz prije svega:

- smanjenje poreskog opterećenja na rad i sprovođenje programa za unapređenje konkurentnosti privrede i privlačenje kredibilnih investitora;
- oporezivanje po visokoj stopi neprijavljene imovine i oduzimanje nelegalno stečene imovine;
- izmjenu akcizne politike kroz povećanje visine akciza na proizvode koji negativno utiču na zdravlje stanovništva i korišćenje prihoda ostvarenih po tom osnovu za finansiranje usluga javnog zdravstva;
- implementaciju novog zakonskog rješenja u oblasti priređivanja igara na sreću;
- smanjenje „sive ekonomije“ u cilju omogućavanja fer tržišne utakmice odnosno suzbijanja nelojalne konkurencije;
- reformu poreske i carinske administracije;
- bolju strategiju smanjenja poreskog duga.

Polazeći od strategije makroekonomske i fiskalne politike, u periodu 2024 – 2026. godine, projektuju se:

- kontinuirani pozitivni ekonomski trendovi sa ostvarivanjem stope realnog ekonomskog rasta od preko 3% u periodu 2024-2026. godine;
- ograničavanje inflatornih pritisaka kroz smanjenje stope inflacije sa projektovanih 5% u 2024. godini na prosječno 3% u periodu 2025-2026. godine;
- započinjanje novog investicionog ciklusa, koji će podržati prospekte ekonomskog rasta, kroz realizaciju značajnih investicija posebno u sektorima: turizma, energetike, putne i komunalne infrastrukture i sektora telekomunikacija i IT, uz nastavak izgradnje autoputa „Bar-Boljar“;
- unapređenje standarda svih zaposlenih, penzionera i socijalno ugroženih građana;
- implementaciju mjera fiskalne konsolidacije kroz smanjenje diskrecionih rashoda i stvaranje uslova za generisanje novih prihoda kroz bolju naplatu prihoda i širenje poreske baze;
- smanjenje budžetskog deficita sa

- planiranih 3,1% BDP-a u 2024. na 2,4% u 2026. godini i dostizanje primarnog suficita u 2026. godini;
- Ostvarivanje suficita tekuće potrošnje u periodu 2024-2026. godine čime se postiže „zlatno fiskalno pravilo“ budžeta da se sve tekuće obaveze države servisiraju iz tekućih prihoda, odnosno da se novo zaduživanje realizuje isključivo za potrebe infrastrukturnih investicija;
- obezbjeđivanje opadajućeg trenda javnog duga do nivoa od okvirno 62% BDP-a u 2026. godini.

Obrazloženje kretanja prihoda budžeta po kategorijama u narednom srednjoročnom periodu:

Porezi i doprinosi na zarade u 2024. godini planirani su u ukupnom iznosu od 686,2 mil. € ili 9,8% projektovanog BDP-a, što je za 111,7 mil. € ili 17,9% više u odnosu na Rebalansom planirane u 2023. godini. Projektovani rast ove kategorije prihoda rezultat je značajnog rasta ostvarenog po ovom osnovu u 2023. godini i to kao rezultat smanjenja neformalne ekonomije na tržištu rada usljed smanjenja poreskog opterećenja na rad, veće poreske discipline i povećanja zarada zaposlenih u javnom sektoru čime je i uvećana osnovica naplate poreza i doprinosa na zarade.

U narednom srednjoročnom periodu porezi i doprinosi na zarade rastu po osnovu projektovanih stopa rasta zaposlenosti i zarada iz makroekonomskog scenarija kao i očekivane naplate ove kategorije prihoda po osnovu implementacije Zakona o reprogramu poreskog potraživanja.

U periodu 2025-2026. godine ova kategorija prihoda će prosječno godišnje rasti po stopi od 5,1%.

Porez na dobit pravnih lica u 2024. godini projektovan je u iznosu od 164,7 mil. € ili 2,3% BDP-a, što je za 30,0 mil. € ili 22,3% više u odnosu na Rebalansom planirane u 2023. godini. Kao rezultat uvođenja progresivnih stopa na dobit kao i rekordnog rasta ekonomske aktivnosti u 2022. godini, u 2023. godini ostvarena je značajno veća naplata prihoda po ovom osnovu u odnosu na prvobitno planirano.

Procjena ove kategorije prihoda u srednjem roku izvršena je na osnovu projektovanog nominalnog rasta BDP-a u periodu 2023-2025, kao i očekivanih efekata naplate obaveza reprogramiranih po ovom osnovu, iz prethodnog perioda, a u skladu sa Zakonom o reprogramu poreskog potraživanja.

U periodu 2025-2026. godine, kao rezultat projektovanog rasta ekonomske aktivnosti ova kategorija prihoda zabilježiće prosječnu stopu rasta od oko 2,2%, nakon rekordnog rasta i uvođenja progresivnih poreskih stopa, čiji su efekti počeli u 2023. godini, uz značajan rast ekonomske aktivnosti.

Porez na dodatu vrijednost u 2024. godini projektovan je u iznosu od 1.199,6 mil. € ili 17,1% BDP-a što je u odnosu na Rebalansom planirane u 2023. godini više za 171,6 mil. € ili 16,7%. Prihodi od poreza na dodatu vrijednost planirani su shodno projekcijama rasta potrošnje domaćinstava i uvoza shodno makroekonomskom scenariju, kao i u skladu sa implementacijom Akcionog plana za suzbijanje sive ekonomije. Takođe, u srednjem roku planiran je efekat uvećanja ove kategorije prihoda shodno vraćanju stope od 21% na PDV u ugostiteljstvu.

U periodu 2025-2026. godine, kao rezultat projektovanog rasta ekonomske aktivnosti, prihodi po ovom osnovu će prosječno godišnje rasti po stopi od oko 4,5%, uz stabilno učešće u procentu BDP-a od 17%.

Prihodi od akciza u 2024. godini planirani su u iznosu od 365,8 mil. € ili 5,2% BDP-a, što je za 69,4 mil. € ili 23,4% više u odnosu na Rebalansom planirane u 2023. godini. Značajan rast akciza planiran je prevashodno kao rezultat projektovanog rasta ekonomske aktivnosti i potrošnje domaćinstava, ali i kao rezultat usklađivanja akciznog kalendara i smanjenja sive ekonomije na tržištu. Takođe, očekivanja su da će se cijene mineralnih ulja i njihovih derivata na tržištu stabilizovati, te da neće biti potrebe za produženjem Odluke o umanjenju iznosa akcize na promet bezolovnog benzina i gasnih ulja tokom 2024. godine. U dijelu akciza na duvan i duvanske proizvode, projektovano je povećanje naplate prihoda po osnovu ubrzavanja akciznog kalendara tj. povećanja akciznog opterećenja, kao i realizacije aktivnosti u cilju suzbijanja sive ekonomije na tržištu duvanskih proizvoda. Prihod po osnovu akciza na proizvode od šećera, kakaoa i na sladoled planirani su po akciznim stopama shodno postojećoj zakonskoj regulativi. Pored navedenog, planirano je uvođenje akcize na negaziranu vodu sa dodatkom šećera.

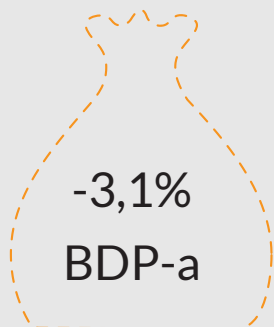
U 2024. godini **prihodi po osnovu naknada** planirani su u iznosu od 62,8 mil. € ili 0,9% BDP-a, dominantno kao rezultat rasta naknada za priređivanje igara na sreću, što će se postići izmjenama konkretne zakonske regulative. Shodno tome, a u odnosu na Rebalansom

planirane u 2023. godini ova kategorija prihoda veća je za 16,9 mil. € ili 36,7%.

Ostali prihodi planirani su u iznosu od 108,4 mil. € ili 1,5% BDP-a što je za 92 mil. € ili 45,9% manje u odnosu na Rebalansom planirane u 2023. godini. Smanjenje ove kategorije prihoda prvenstveno je rezultat umanjenih efekata implementacije programa „Ekonomskog državljanstva“ iz prethodnih godina (akumulirana, a neutrošena sredstva).

U okviru prihoda po osnovu kapitala planirani su očekivani prihodi od uplate dividendi od strane preduzeća u većinskom vlasništvu države u iznosu od 54,5 mil. €.

Prihodi od donacija u periodu 2024-2026. godine biće na nivou od oko 45 mil. €.

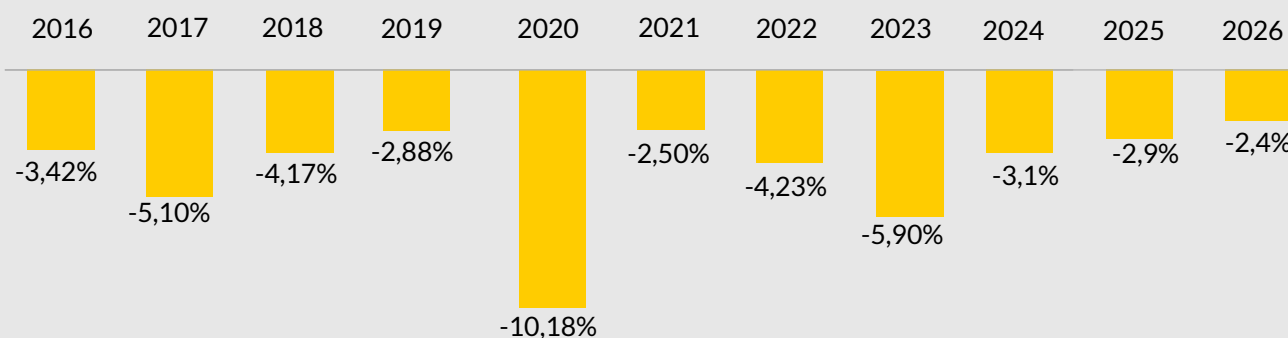
Deficit budžeta Crne Gore

Deficit³ budžeta Crne Gore za 2024. godinu planiran je na nivou od **3,1% BDP-a**:

I IZVORNI PRIHODI	2.717.253.768,37
II IZDACI	2.952.867.372,54
III DEFICIT (I-II)	-235.613.604,18
IV KAMATE	138.394.018,82
V PRIMARNI DEFICIT (III-IV)	-97.219.585,36

Tabela 1– deficit budžeta Crne Gore (u eur.)

U nastavku je prikazan trend učešća gotovinskog deficita u BDP-u periodu od 2016. do 2026.⁴

Grafik 5 – trend učešća gotovinskog deficita u BDP-u (u %)

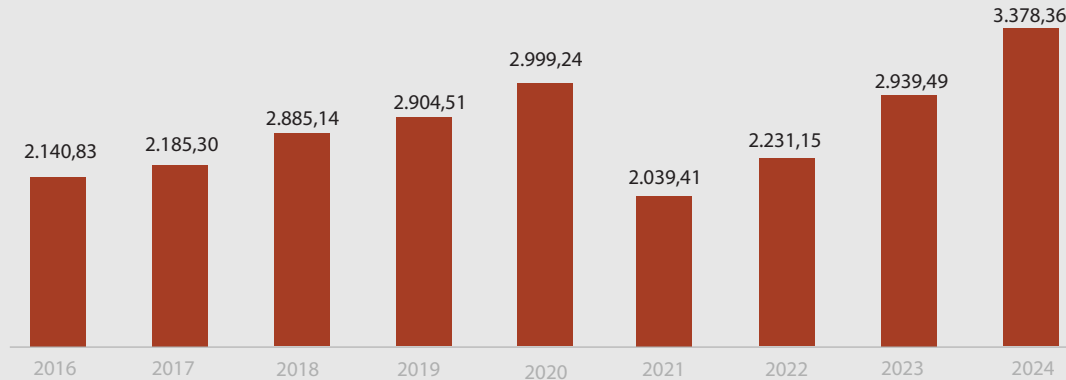
³ Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, odnosno sistemskim zakonom o budžetu, definisan je limit maksimalnog deficita na nivou od 3% BDP-a. Korišćeni su podaci centralnog nivoa države.

⁴ Podaci koji se odnose na izvršenje učešća gotovinskog deficita centralnog nivoa države u BDP-u, za period 2016-2022. godine preuzeti iz Izveštaja o primjeni kriterijuma fiskalne odgovornosti u 2022. godini Državne revizorske institucije. Podaci koji se odnose na 2023 - 2026. godinu preuzeti su iz Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2024. godinu i Nacrta programa ekonomskih reformi za Crnu Goru 2024 - 2026. Metodologija obračuna budžetskog gotovinskog rezultata je izmijenjena Zakonom o izmjeni i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti ("Sl. list CG", br. 055/18) u dijelu isključivanja izdataka za kupovinu hartija od vrijednosti od 2018. godine, a Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti ("Sl. list CG", br. 027/23) promjena je zabilježena i kod isključivanja primitaka od otplate kredita, kao i datih pozajmica označenih kao transakcije finansiranja od 2023. godine, pa podaci koji su vezani za budžetski gotovinski rezultat u periodu od 2013. do 2017. godini ne korespondiraju sa podacima nakon 2017. godine, dok podaci u periodu od 2018. do 2021. godine ne korespondiraju podacima od 2022. do 2026. godini.

Primici budžeta

Ukupni primici Budžeta za 2024. godinu (bez depozita države) planirani su u iznosu od 3.378,36 mil.€. U odnosu na planirane u 2023. godini, veći su za 495,88 mil.€, odnosno 16,63%. Depoziti države iznose 100,00 mil. €.

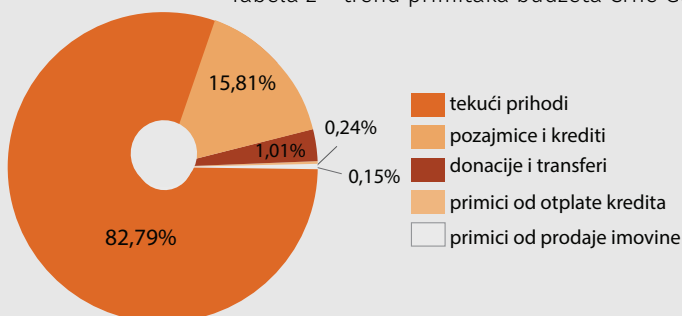
U nastavku je prikazan trend primitaka budžeta države u periodu od 2016. do 2024. godine.⁵

Grafik 6 – trend primitaka budžeta Crne Gore 2016 – 2024 (u mil. eura)

O P I S	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Predlog zakona 2024	Procentualna promjena u 2024 u odnosu na 2023
PRIMICI	2.140,83	2.185,30	2.885,14	2.904,51	2.999,24	2.039,41	2.231,15	2.939,49	3.378,36	16,63%
Tekući prihodi	1.470,81	1.534,41	1.708,02	1.838,73	1.573,19	1.861,40	1.961,02	2.354,90	2.675,95	13,66%
Primici od prodaje imovine	4,22	6,19	15,75	4,28	8,55	4,45	4,52	6,00	6,00	0,00%
Primici od otplate kredita	4,66	6,58	11,29	8,27	7,41	10,10	15,04	9,75	9,75	0,00%
Donacije i transferi	11,58	25,28	26,71	38,21	57,92	39,88	34,39	68,38	41,30	-39,61%
Pozajmice i krediti	649,56	612,84	1.123,37	1.015,02	1.352,17	123,58	216,19	500,95	645,36	28,83%

Tabela 2 – trend primitaka budžeta Crne Gore 2016 – 2024 (u mil. eura i %)

Tekući prihodi u 2024. godini čine 82,79% ukupnih primitaka budžeta Crne Gore.

Grafik 7 – struktura primitaka budžeta (u %)

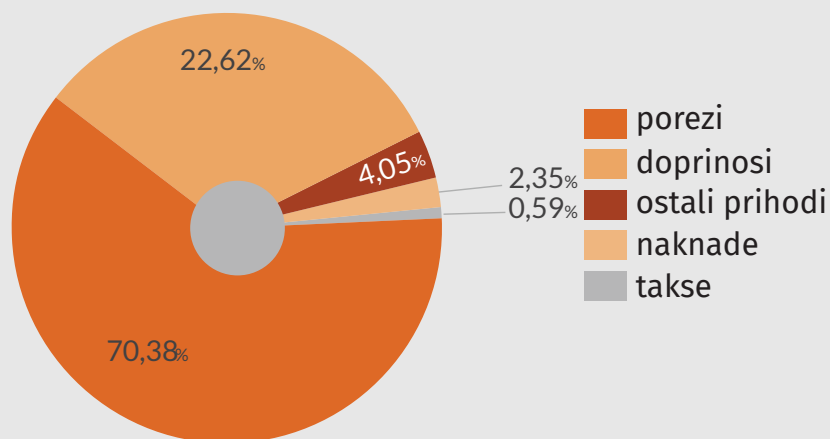
⁵ Podaci za period 2016 - 2018. godine preuzeti su iz zakona o završnim računima budžeta Crne Gore 2016 - 2018. godine, kao i podaci za 2020. godinu, iz predloga zakona o završnom računu budžeta za 2020. godinu. Podaci za 2019 -2022. preuzeti iz predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2019 – 2022. godine. Podaci za 2023. godinu preuzeti su iz Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu.

Tekući prihodi budžeta

U odnosu na planirane u 2023. godini, tekući prihodi⁶ veći su za 438,88 mil.€, odnosno 14,93%. U odnosu na planirane 2023. godine, prihodi od naknada bilježe najveći rast od 36,69%.

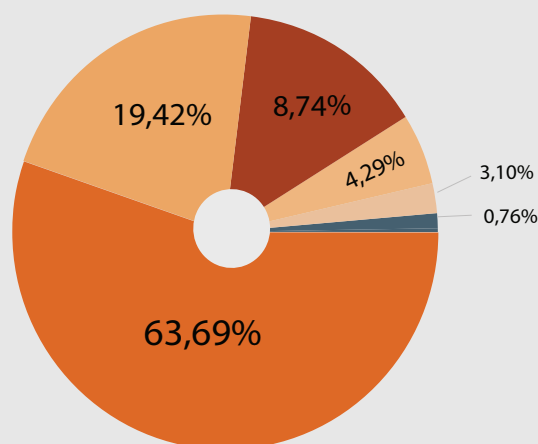
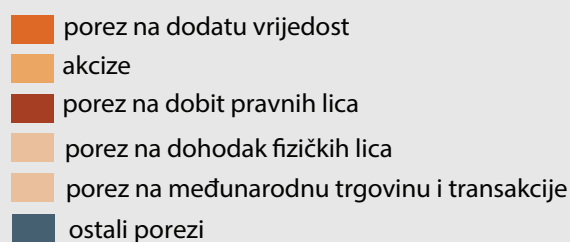
OPIS	2023	Predlog zakona 2024	Procentualna promjena 2024. u odnosu na 2023. godinu
Tekući prihodi	2.939,49	3.378,37	14,93%
Porezi	1.581,30	1.883,46	19,11%
Doprinosi	512,23	605,40	18,19%
Takse	14,50	15,85	9,33%
Naknade	45,96	62,82	36,69%
Ostali prihodi	200,41	108,41	-45,91%

Tabela 3 – struktura tekućih primitaka budžeta Crne Gore i procentualna razlika 2023 i 2024 (u mil. eura i %)

U okviru tekućih prihoda najznačajniji prihod predstavljaju prihodi od poreza i to 70,38% ukupnih tekućih prihoda.

Grafik 8 – struktura tekućih prihoda (u %)

U okviru poreza najznačajniji prihod predstavljaju prihodi od poreza na dodatu vrijednost i to 63,69% ukupnih poreskih prihoda.

Grafik 9 – struktura poreskih prihoda (u %)

⁶ Isto kao 5.

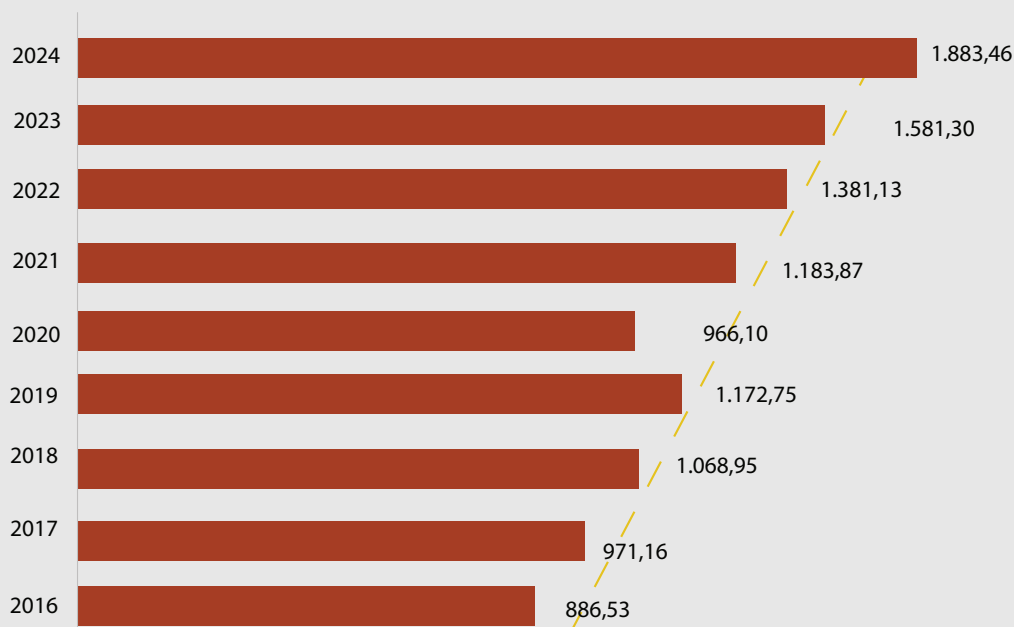
U strukturi naknada, najveći udio ima prihod od naknada za priređivanje igara na sreću, 54,60%; koji iznosi 34,30 mil.€ i za 217,85% je veći u odnosu na prethodnu godinu.

U nastavku je trend primitaka od naknada 2016 - 2024. godine:⁷

OPIS	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Predlog zakona 2024	Procentualna promjena u 2024 u odnosu na 2023
Naknade	73,96	18,97	26,42	28,24	27,82	51,10	72,75	45,96	62,82	36,69%
Naknade za korišćenje dobara od opšteg interesa	0,76	0,73	0,95	0,97	1,18	1,01	1,55	1,25	1,31	4,74%
Naknada za korišćenje prirodnih dobara	2,95	3,44	3,88	3,78	3,69	3,31	4,12	4,49	4,71	4,86%
Ekološke naknade	0,28	0,31	0,36	0,32	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
Naknade za priređivanje igara na sreću	9,21	3,66	9,01	9,53	7,15	8,54	9,76	10,79	34,30	217,85%
Naknade za puteve	3,99	3,78	3,25	3,63	3,31	3,33	3,44	3,55	3,50	-1,37%
Ostale naknade	56,77	7,05	8,98	10,01	12,50	34,92	53,88	25,88	19,00	-26,57%

Tabela 4 – trend primitaka od naknada (mil eura. i u %)

U nastavku je trend primitaka od poreza 2016 - 2024. godine:⁸

Grafik 10– trend primitaka od poreza 2016 - 2024 (u mil. eura)

⁷ Podaci za period 2016 - 2018. godine preuzeti su iz zakona o završnim računima budžeta Crne Gore 2016 - 2018. godine, kao i podaci za 2020. godinu, iz predloga zakona o završnom računu budžeta za 2020. godinu. Podaci za 2019 -2022. preuzeti iz predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2019 - 2022. godine. Podaci za 2023. godinu preuzeti su iz Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu.

⁸ Isto kao ⁷

Zaduživanje

Nedostajuća sredstva za finansiranje budžeta u 2024. godini iznose 765.000.000,00 eura.

Za finansiranje nedostajućih sredstava, Država će, u 2024. godini, koristiti depozite i sredstva iz postojećih kreditnih aranžmana zaključenih u ranijem periodu, kao i sredstva iz novog zaduženja.

Država se u 2024. godini može zadužiti do iznosa do 650.000.000,00 eura za potrebe obezbjeđenja nedostajućih sredstava u 2024. godini, putem zaključenja kreditnih aranžmana sa međunarodnim finansijskim institucijama, sa domaćim i/ili inostranim bankama, kroz emisiju državnih zapisa i/ili obveznica na domaćem i/ili međunarodnom tržištu, kao i/ili zaključenjem bilateralnih ili drugih kreditnih aranžmana.

Izuzetno, Država se može u 2024. godini zadužiti u iznosu do 500.000.000,00 € za potrebe refinansiranja duga i stvaranja fiskalne rezerve za 2025. godinu, putem zaključenja kreditnih aranžmana sa međunarodnim finansijskim institucijama, sa domaćim i/ili inostranim bankama, kroz emisiju državnih zapisa i/ili obveznica na domaćem i/ili međunarodnom tržištu, kao i/ili zaključenjem bilateralnih ili drugih kreditnih aranžmana.

Vlada, u 2024. godini može zaključiti svop ugovore i ugovore o kupovini derivata u skladu sa standardizovanim okvirnim ugovorom o finansijskim derivatima koji je uobičajen u poslovnoj praksi, odnosno na način uobičajen u poslovnoj praksi, radi zaštite od rizika kamatnih i/ili valutnih promjena u vezi sa kreditnim ugovorom sa kineskom Exim bankom zaključenim 2014. godine za potrebe izgradnje auto-puta Bar - Boljare, prioriteta dionica Smokovac-Uvač- Mateševo, kao i u vezi sa drugim zaključenim kreditnim ugovorima, emitovanim hartijama od vrijednosti (obveznicama) i/ili izdatim garancijama u skladu sa ovim zakonom i/ili prethodnim godišnjim zakonima o budžetu Crne Gore.

Vlada može zaključiti aranžmane radi regulisanja prava i obaveza po osnovu neriješenih dužničko-povjerilačkih pitanja nastalih sukcesijom duga SFRJ, kao i aranžmane u cilju prijevremene otplate duga u vezi sa kreditnim aranžmanima i/ili emitovanim hartijama od vrijednosti (obveznicama) u skladu sa zakonom.

Transakcije finansiranja izvršavaće se do nivoa njihovog ostvarenja.

Država može u 2024. godini izdati garancije u ukupnom iznosu do 139.000.000,00 eura, i to:

- 1) Za kreditni aranžman između Regionalnog Vodovoda Crnogorsko Primorje DOO i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), za potrebe druge tranše kreditnog aranžmana, a koji je namijenjen za finansiranje Projekta unapređenje sistema regionalnog vodosnabdijevanja kroz razvojne projekte, u iznosu do 12.000.000,00 eura;
- 2) Za kreditni aranžman između Željezničkog prevoza Crne Gore (ŽPCG) i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), a za potrebe finansiranja nabavke novih vozova koji bi se koristili u lokalnom prevozu putnika, u iznosu do 30.000.000,00 eura;
- 3) Za kreditni aranžman između Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD Podgorica (CGES) i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), a za potrebe finansiranja izgradnje 400/110 kV TS Brezna, u iznosu do 30.000.000,00 eura;
- 4) Za kreditni aranžman između Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD Podgorica (CGES) i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), a za potrebe izgradnje 110 kv DV Vilusi-H.Novi sa povezanim trafostanicama, u iznosu do 18.000.000,00 eura;
- 5) Za kreditni aranžman između Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić (EPCG) i Njemačke razvojne banke (KfW), a za potrebe finansiranja projekta Rekonstrukcija i modernizacija HE Perućica-Faza I – Ugradnja agregata A8, u iznosu do 40.000.000,00 eura;

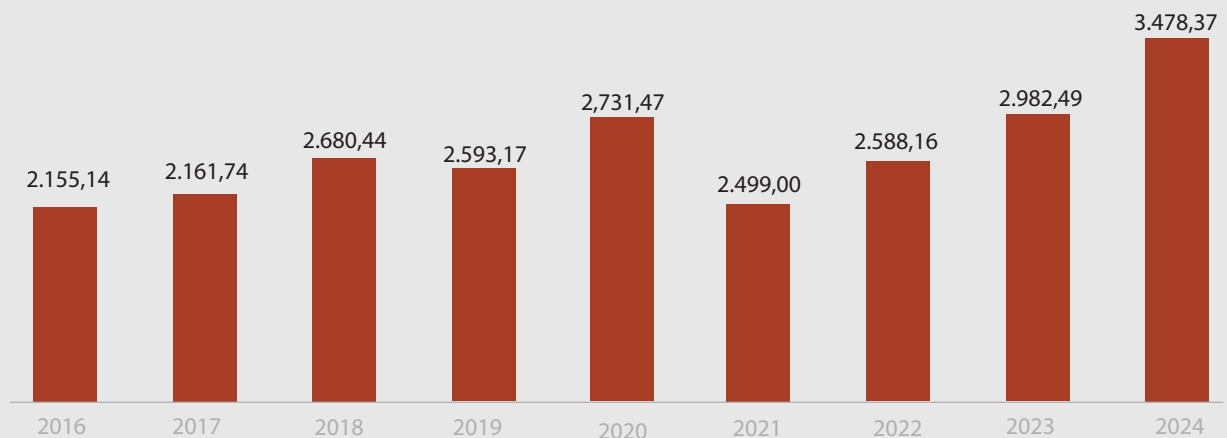
6) Za kreditni aranžman između Montecargo AD Podgorica i kreditora koji će biti utvrđen tokom godine, a za potrebe finansiranja investicionih opravki vozni sredstava (lokomotiva i vagona), u iznosu do 3.000.000,00 eura;

7) Za kreditni aranžman između Regionalnog Vodovoda Crnogorsko Primorje DOO i kreditora koji će biti utvrđen u toku godine, a za potrebe finansiranja Projekta Unapređenje sistema regionalnog vodosnabdijevanja i zaštite vodoizvorista "Bolje sestre", u iznosu do 6.000.000,00 eura.

Izdaci budžeta

Izdaci budžeta za 2024. godinu planirani su u iznosu od 3.478,37 mil.€ i veći su za 495,88 mil.€ ili 16,63% u odnosu na planirane za 2023. godinu.

U nastavku je prikazan trend izdataka budžeta države u periodu od 2016. do 2024.⁹

Grafik 11 – trend izdataka budžeta (u mil. eura)

O P I S	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Predlog budžeta 2024	Procentualna promjena 2024 u odnosu na 2023
Izdaci	2.155,14	2.161,74	2.680,44	2.593,17	2.731,47	2.449,00	2.588,16	2.982,49	3.478,37	16,63%
Tekući izdaci	697,29	745,81	788,26	822,77	858,02	875,79	923,67	1.080,32	1.161,39	7,50%
Transferi za socijalnu zaštitu	554,98	538,05	544,49	554,35	558,68	567,41	667,29	840,81	1.011,02	20,24%
Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	171,82	166,88	208,73	219,69	281,25	257,07	353,52	367,66	415,07	12,90%
Kapitalni izdaci	106,91	287,89	390,98	402,21	230,88	204,67	268,15	248,95	281,33	13,01%
Pozajmice i krediti	2,87	4,86	4,60	3,18	1,61	1,32	23,12	4,52	4,50	-0,53%
Otplata dugova	602,38	398,56	719,51	566,67	684,62	471,52	327,45	366,04	544,18	48,67%
Rezerve	18,90	19,68	23,89	24,30	116,41	71,23	24,96	74,18	60,88	-17,93%

Tabela 5 – trend izdataka budžeta (mil eura. i u %)

⁹ Podaci za period 2016 - 2018. godine preuzeti su iz zakona o završnim računima budžeta Crne Gore 2016 - 2018. godine, kao i podaci za 2020. godinu, iz predloga zakona o završnom računu budžeta za 2020. godinu. Podaci za 2019 -2022. preuzeti iz predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2019 – 2022. godine. Podaci za 2023. godinu preuzeti su iz Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu.

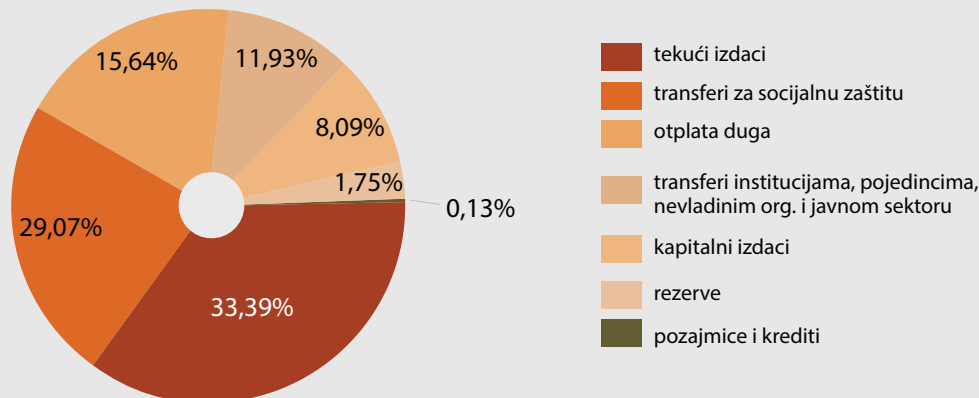
U odnosu na planirane izdatke za 2023. godinu, otplata dugova bilježi rast od 48,67%.

O P I S	2023	Predlog budžeta 2024	Procentualna promjena 2024 u odnosu na 2023
Izdaci	2.982,49	3.478,37	16,63%
Tekući izdaci	1.080,32	1.161,39	7,50%
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	635,22	674,66	6,21%
Ostala lična primanja	19,61	19,78	0,86%
Rashodi za materijal	56,71	51,25	-9,62%
Rashodi za usluge	71,05	74,30	4,56%
Rashodi za tekuće održavanje	34,84	39,12	12,29%
Kamate	110,03	138,39	25,78%
Renta	12,24	13,69	11,82%
Subvencije	72,82	67,15	-7,80%
Ostali izdaci	67,79	83,06	22,52%
Transferi za socijalnu zaštitu	840,81	1.011,02	20,24%
Prava iz oblasti socijalne zaštite	207,35	212,06	2,27%
Sredstva za tehnološke viškove	28,61	25,11	-12,25%
Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja	567,40	737,19	29,93%
Ostala prava iz oblasti zdravstvene zaštite	21,85	21,06	-3,63%
Ostala prava iz zdravstvenog osiguranja	15,60	15,60	0,00%
Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	367,66	415,07	12,90%
Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	358,10	377,74	5,49%
Ostali transferi	9,56	37,33	290,51%
Kapitalni izdaci	248,95	281,33	13,01%
Pozajmice i krediti	4,52	4,50	-0,53%
Otplata dugova	366,04	544,18	48,67%
Otplata duga	338,09	518,72	53,43%
Otplata garancija	0,00	0,00	0,00%
Otplata obaveza iz prethodnih godina	27,95	25,46	-8,93%
Rezerve	74,18	60,88	-17,93%
Tekuća budžetska rezerva	74,18	60,88	-17,93%

Tabela 6 – izdaci budžeta 2023. i 2024. (mil eura. i u %)

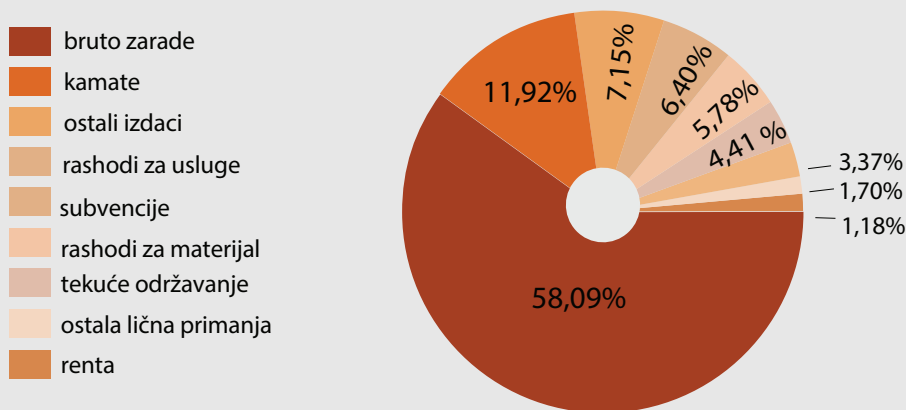
Tekući izdaci

U okviru ukupnih izdataka, tekući izdaci¹⁰ čine 33,39% i iznose 1.161,39 mil. €:

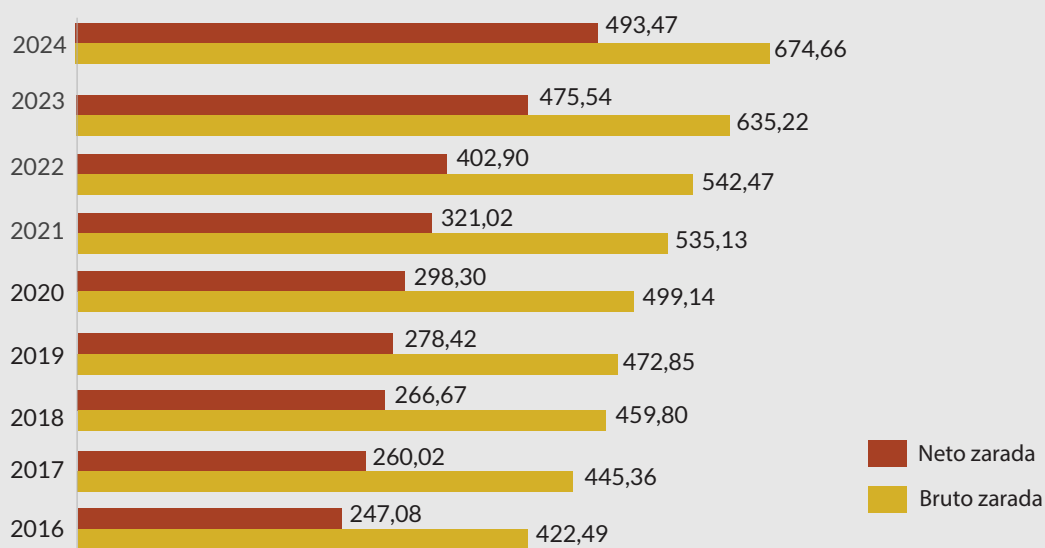
Grafik 12 – struktura izdataka budžeta (u %)

U okviru tekućih izdataka najznačajniji iznos sredstava opredijeljen je na bruto zarade i doprinose na teret poslodavca i to u iznosu od 58,09%:

Grafik 13 – struktura tekućih izdataka budžeta (u. %)

U nastavku je trend bruto zarada na teret poslodavca i neto zarada u periodu od 2016. do 2024. godine:¹¹

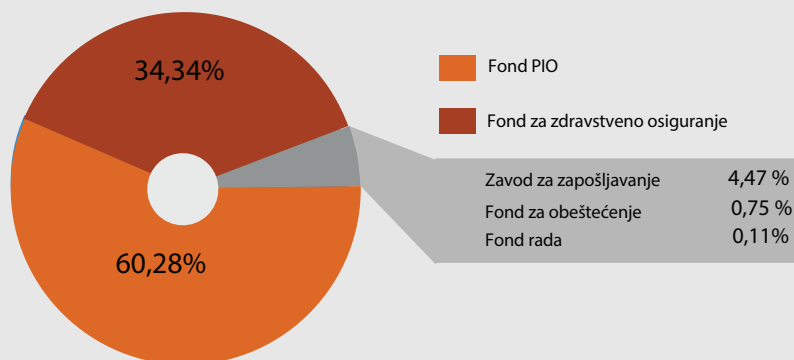
Grafik 14 – trend bruto i neto zarada 2016 - 2024 (u mil. eura)

¹⁰ Ukupan iznos tekućih izdataka, sa tekućim izdacima kapitalnog budžeta.

¹¹ Podaci za period 2016 - 2018. godine preuzeti su iz zakona o završnim računima budžeta Crne Gore 2016 - 2018. godine, kao i podaci za 2020. godinu, iz predloga zakona o završnom računu budžeta za 2020. godinu. Podaci za 2019 -2022. preuzeti iz predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2019 - 2022. godine. Podaci za 2023. godinu preuzeti su iz Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu.

Budžet fondova

Najveći udio sredstava budžeta državnih fondova u 2024. godini opredijeljeno je za Fond penzijskog i invalidskog osiguranja i to 60,28%.

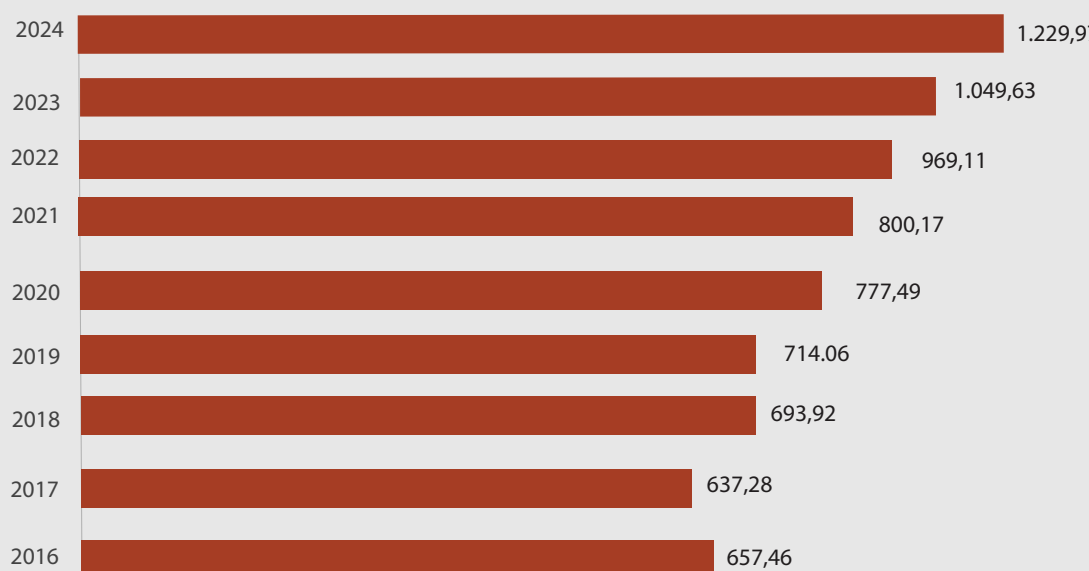

Grafik 15– struktura budžeta fondova (u %)

O P I S	2023	Predlog budžeta 2024
Fond penzijskog i invalidskog osiguranja	569.591.967,96	743.931.490,64
Fond za zdravstveno osiguranje	405.892.957,96	424.547.372,83
Zavod za zapošljavanje	62.737.288,61	55.125.659,62
Fond za obeštećenje	10.337.750,80	9.294.911,04
Fond rada	1.313.301,00	1.310.529,36
Ukupno	1.049.873.266,33	1.234.209.963,49¹²

Tabela 7 – budžet fondova 2023. i 2024. (mil eura)

U nastavku je trend budžeta državnih fondova 2016 - 2024:¹³

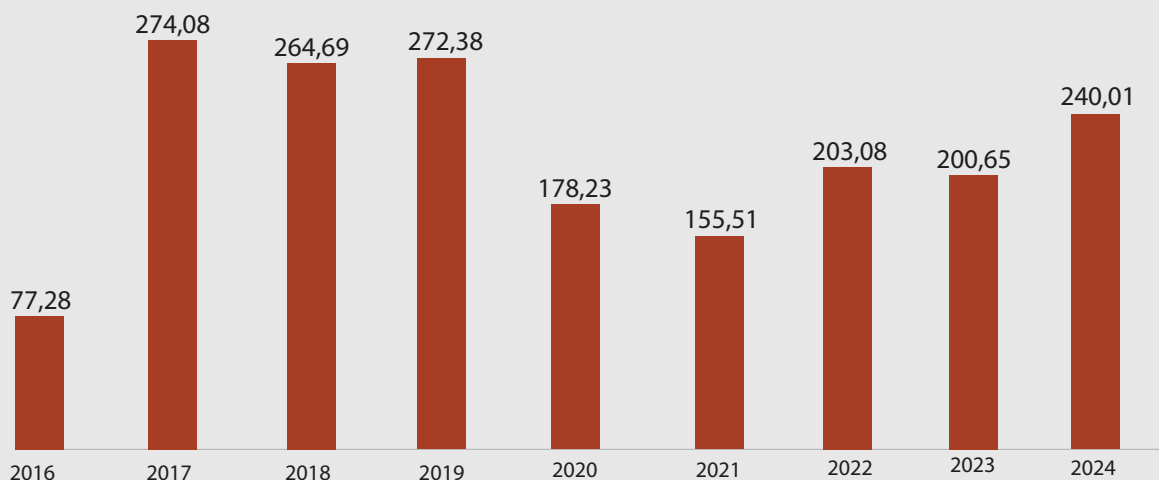

Grafik 16 – trend budžeta državnih fondova 2016 - 2024. godine (u mil. eura)

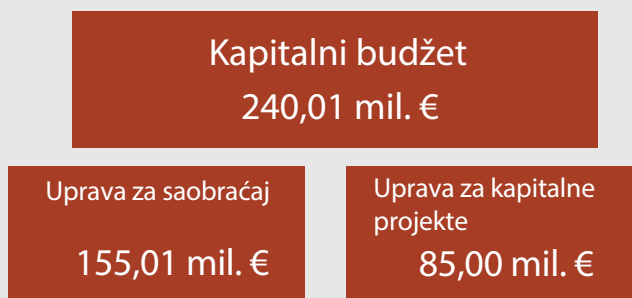
¹² U navedeni iznos uključena je i stavka 46- otplata duga u iznosu od 4.037.594,39 eura kod Fonda za zdravstveno osiguranje, 200.000,00 eura kod Zavoda za zapošljavanje; kao i po 1 eur kod Fonda PIO, Fonda za obeštećenje i Fonda rada.
¹³ Isto kao 11.

Kapitalni budžet

U nastavku je prikazan trend kretanja kapitalnog budžeta u periodu 2016 - 2024. godine:¹⁴

Grafik 17 – trend kapitalnog budžeta 2016 - 2024 (u mil. eura)

Sredstva **kapitalnog budžeta** planirana su u ukupnom iznosu od **240.012.958,82€** za realizaciju **330 kapitalnih projekata**, te se iznos odnosi na opšte prihode budžeta (239.658.795,82€), dok se preostali iznos odnosi na sredstva iz EU donacija (IPA projekti), kredita i drugih donacija koji će se ostvariti do nivoa izvršenja.

Upravi za saobraćaj planirana su sredstva u ukupnom iznosu od **155.008.800,00€** za realizaciju **77 projekata (aktivnosti)**, ukupne procijenjene vrijednosti 1,45 milijardi eura, od čega su 60 projekata koja su bili sastavni dio Zakona o budžetu za 2023. godinu (već započeti projekti ili im predstoji raspisivanje tendera), dok su za 2024. godinu planirana sredstva i za realizaciju 17 novih projekata, ali i za završetak realizacije 16 već započetih projekata u ranijem periodu.

Glavni fokus kapitalnog budžeta u 2024. godini biće na početak izgradnje druge dionice **Autoputa Bar-Boljare, od Mateševa do Andrijevice**, za koji je planiran iznos od **90 mil.€** i to kompletan iz opštih prihoda budžeta, što predstavlja **37,5% od ukupnog kapitalnog budžeta**.

Upravi za kapitalne projekte planirana su sredstva u iznosu od **85.004.158,82€** za finansiranje **253 projekata (aktivnosti)** ukupne procijenjene vrijednosti **1,35 mlrd €**. Predloženim zakonom planirano je finansiranje 63 nova projekata, uključujući 18 sa Liste prioriternih projekata koju je usvojila Vlada Crne Gore, ali i 26 projekata koji su Zakonom o budžetu za 2023. godinu bili prepoznati kroz obrazloženja kumulativnih stavki i u međuvremenu su raspisani tenderi ili su se stvorile pretpostavke (riješena eksproprijacija ili izrađen glavni projekat) za njihovo finansiranje u 2024. godini. Takođe u 2024. godini planiran je završetak finansiranja 78 projekata.

¹⁴ Podaci za period 2016 - 2018. godine preuzeti su iz zakona o završnim računima budžeta Crne Gore 2016 - 2018. godine, kao i podaci za 2020. godinu, iz predloga zakona o završnom računu budžeta za 2020. godinu. Podaci za 2019 -2022. preuzeti iz predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2019 - 2022. godine. Podaci za 2023. godinu preuzeti su iz Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu.

Raspodjela sredstava po programskoj klasifikaciji za 2024. godinu i projekcije za 2025-2026 data je u narednoj tabeli:

Naziv programa	Budžet 2024.	Procjena 2025.	Procjena 2026.
11 052 - Infrastrukturni projekti za potrebe državnih organa	0,02	0,02	0,02
12 024 - Uređenje i upravljanje u sistemu pravosuđa	1,08	1,08	1,08
13 024 - Javna bezbjednost	0,02	0,02	0,02
13 025 - Funkcionisanje Ministarstva odbrane i Vojske CG	10,61	8,62	10,62
15 019 - Turistička djelatnost	13,88	13,90	15,90
15 030 - Industrijski i regionalni razvoj	8,50	8,50	9,50
16 002 - Poljoprivreda	0,02	0,02	0,02
17 019 - Uređenje i nadzor u oblasti saobraćaja	0,38	0,38	0,38
17 020 - Realizacija putne infrastrukture i niskogradnje	174,30	184,94	209,94
18 003 - Ekologija i priroda	10,59	11,92	11,92
19 032 - Uređenje, nadzor i razvoj svih nivoa obrazovanja	5,61	5,65	5,65
19 038 - Sport	1,55	1,31	1,31
19 040 - Razvoj nauke i tehnologije	2,01	2,01	2,01
20 021 - Zaštita, očuvanje i razvoj kulturne baštine	1,83	2,03	2,03
21 011 - Zaštita, očuvanje i unapređenje zdravlja	8,49	8,53	8,53
22 025 - Socijalna zaštita	1,13	1,12	1,12
UKUPNO	240,01	250,03	280,03

Tabela 8 – kapitalni budžet, programska klasifikacija, plan i projekcije za 2024 -2026. godinu (u mil. eura)

Transakcije finansiranja

Sljedeća tabela pokazuje obaveze u toku 2024. godine:

	Glavnica	Kamata	Ukupno
Obaveze rezidentima	212,76	19,71	232,47
Obaveze nerezidentima	305,87	118,36	424,23
Obaveze iz prethodnog perioda			20,50
UKUPNO	518,63	138,07	677,20

Tabela 9 –transakcije finansiranja (mil eura.)

Pored navedenog: planirani iznos na poziciji 4418 uključuje izdatke za kupovinu hartija od vrijednosti po osnovu povećanja kapitala u Banci za Razvoj Savjeta Evrope – CEB.

Javni dug

Ukupan javni dug Crne Gore na dan 31.12.2022. godine, iznosi 4.102,21 mil. eura, odnosno 69,25% BDP-a, i obuhvata državni dug koji je iznosio 4.026,32 mil. eura, odnosno 67,96% BDP-a, i dug lokalne samouprave koji je iznosio 75,89 mil. eura, odnosno 1,28% BDP-a.

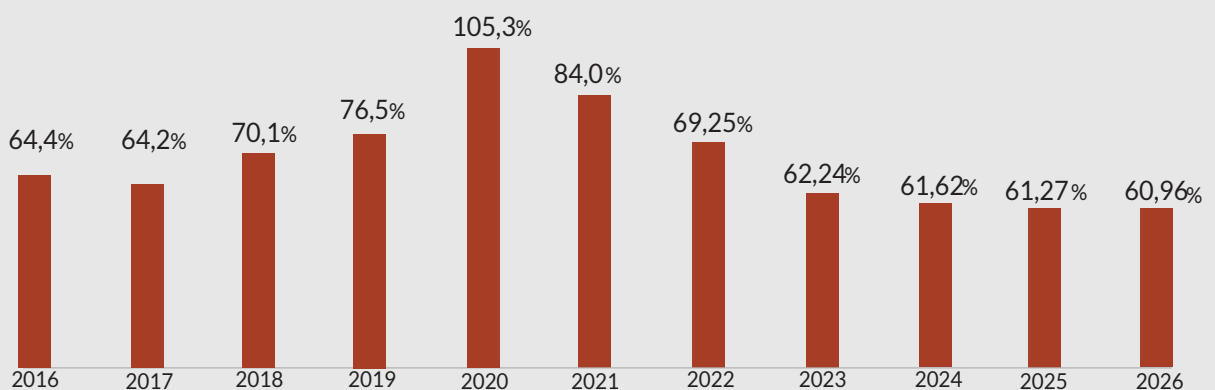
Depoziti Ministarstva finansija, koji uključuju i 38.477 unci zlata i depozite lokalne samouprave, na kraju 2022. godine, iznosili su ukupno 166.20 mil. eura, od čega su depoziti Ministarstva finansija iznosili 111.8 mil. eura, dok su depoziti lokalne samouprave iznosili 54,40 mil. eura.

Izvod iz izvještaja Nacrta Programa ekonomskih reformi 2024-2026:¹⁵

Zakonom o budžetu za 2023. godinu, predviđeno je finansiranje budžeta u ukupnom iznosu od 705 miliona eura, od čega je planirano da 600 miliona eura bude pokriveno iz zaduživanja. Predlogom Zakona o Izmjenama Zakona o budžetu za 2023. godinu, iznos nedostajućih sredstava je korigovan na iznos od 560 mil. eura, dok je iznos mogućeg zaduženja ostao nepromijenjen. U prvom kvartalu 2023. godine Ministarstvo finansija se zadužilo 100 miliona eura na inostranom tržištu. Dana 28. februara 2023. godine, zaključen je finansijski aranžman u visini od 100 miliona eura, između Države Crne Gore, odnosno Ministarstva finansija i Deutsche banke AG. Ugovor je zaključen na period od tri godine, sa grejs periodom od 12 mjeseci. Kamatna stopa kredita sastoji se od šestomjesečnog EURIBORA uvećanog za iznos margine od 5,9%. Prva rata kamate plaća se šest mjeseci od povlačenja kreditnih sredstava, dok će otplata glavnice započeti dvanaest mjeseci nakon povlačenja kreditnih sredstava i biće sprovedena plaćanjem pet jednakih rata glavnice.

Naime, ukoliko se uzme u obzir činjenica da će, 2025, 2027. i 2029. godine dospjeti obaveze po osnovu euroobveznica u ukupnom iznosu od 1.750,00 mil. eura (2025. godine dospijeva 500 miliona eura, 2027. godine dospijeva 750 miliona eura i 2029. godine dospijeva 500 miliona eura) prva smjernica vezana za ujednačavanje profila otplate duga, u cilju smanjenja pritiska na pojedine godine, zahtijevaće aktivno upravljanje predmetnim obavezama, kroz instrument operacija upravljanja obavezama (liability management operation-LMO), slično onom koji je sproveden 2018. godine.

U nastavku je trend učešća javnog duga u BDP-u u periodu 2016-2026. godine:¹⁶

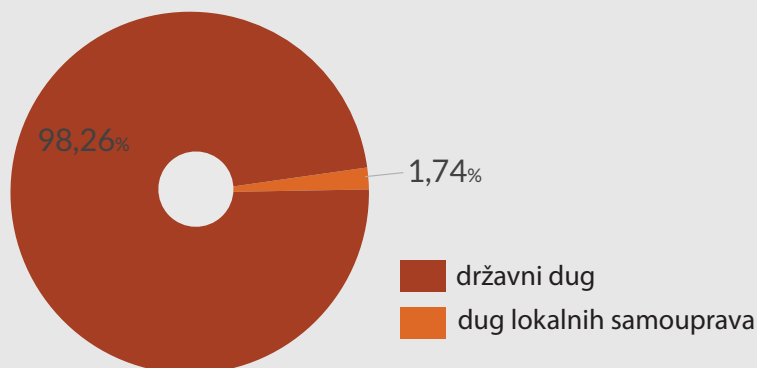

Grafik 18 – trend javnog duga 2016 - 2026 (u% BDP-a)

¹⁵ Javna rasprava o Nacrtu Programa ekonomskih reformi CG 2024-2026: <https://www.gov.me/clanak/javna-rasprava-o-nacrtu-programa-ekonomskih-reformi-cg-2024-2026-rasprava-ce-trajati-do-31-decembra-2023-godine>

¹⁶ Podaci koji se odnose na učešće javnog duga u BDP-u, za period 2016-2022. godine preuzeti su iz Izvještaja o primjeni kriterijuma fiskalne odgovornosti u 2022. godini Državne revizorske institucije. Podaci koji se odnose na period 2023-2026. godinu preuzeti su iz Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2024. godinu

U nastavku je grafikon koji prikazuje projekciju odnosa državnog duga i duga lokalnih samouprava na dan 30.09.2023. godine:

Grafik 19 – struktura javnog duga (u%)

Kada govorimo o strukturi dugovanja prema rezidentima, najveći iznos duga odnosi se na obaveze po osnovu kredita kod poslovnih banaka u iznosu od 133,25 miliona eura, dok se u strukturi spoljnog duga izdvaja dug po osnovu euroobveznica u iznosu od 1.750,00 miliona eura.

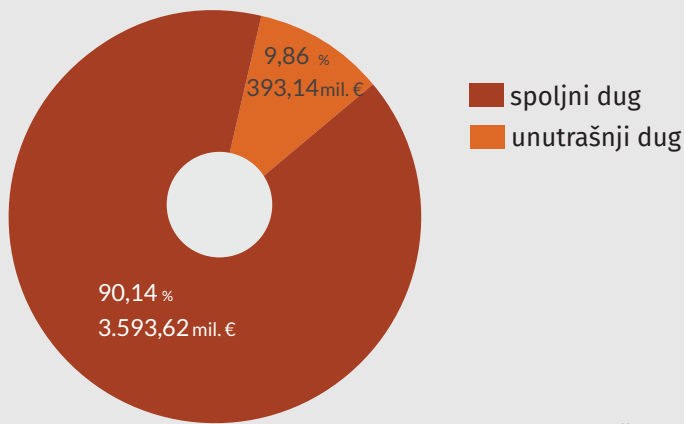
Dugovanja prema rezidentima	iznos	Dugovanja prema nerezidentima	iznos
Kredit kod poslovnih banaka	133,25	Eurobond	1.750,00
Kredit kod poslovnih banaka	142,44	Kineska Exim banka	711,79
Obaveze po osnovu obeštećenja	73,61	Sindicirani zajmovi PBG 1 i PBG 2	380,78
Pravna lica i privrednadrustva	31,86	Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	176,99
Stara devizna štednja	10,09	Deutsche banka	100

Tabela 10 – dugovanja prema rezidentima i nerezidentima (mil eura.)

Državni dug

Državni dug Crne Gore, na dan 30.09.2023. godine, preliminarno iznosi 3.986,76 miliona eura, ili 61,18% procijenjenog BDP-a za 2023. godinu. U odnosu na kraj 2022. godine, došlo je do smanjenja državnog duga za 39,57 miliona eura. Smanjenje predstavlja neto efekat između novog zaduženja kod Deutsche banke, u iznosu od 100 miliona eura, kao i povlačenja kreditnih sredstava iz postojećih aranžmana, sa jedne strane, i redovne otplate duga po osnovu zaključenih kreditnih aranžmana sa inostranim i domaćim kreditorima, sa druge strane. Imajući u vidu gore navedeno, javni dug na 30.09.2023. godine, prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija iznosi 4.057,36 miliona eura ili 61,25% procijenjenog BDP-a.

U 2024. godini, očekuje se povećanje duga u apsolutnom iznosu u odnosu na 2023. godinu, kao i u odnosu na BDP, usled činjenice da je procijenjeni BDP za 2024. godinu veći za oko 409,66 miliona eura u odnosu na BDP iz 2023. godine. Očekuje se da će državni dug na kraju 2024. godine iznositi 60,61% BDP-a, dok će javni dug iznositi oko 61,62 % BDP-a.

Državni dug Crne Gore, na dan 30.09.2023. godine, preliminarno iznosi 3.986,76 miliona eura, ili 61,18% procijenjenog BDP-a za 2023. godinu

Grafik 20 – struktura državnog duga (u%)

Stanje državnih garancija

Ugovoreni iznos izdatih državnih garancija, na 30.09.2023. godine, iznosi 630,13 miliona eura. Od ovog iznosa, angažovana sredstva iznose oko 507,85 miliona eura. Preliminarno stanje duga na 30.09.2023. godine, po garancijama izdatim domaćim i ino kreditorima, iznosi 157,83 miliona eura, što predstavlja 2,38% BDP-a.

	Ugovoreni iznos	Povučeni iznos	Stanje duga
Ino garancije	564,06	442,67	130,35
Domaće garancije	66,04	65,18	27,48
Ukupno	630,13	507,85	157,83

Tabela 11 – stanje državnih garancija (mil eura.)

Angažovani iznos garancija koje je Vlada Crne Gore izdala za zajmove kod ino kreditora, prema preliminarnim podacima, iznosi oko 443,67 miliona eura, dok je stanje duga po istim 130,35 miliona eura ili 1,97% BDP-a. Prema preliminarnim podacima, angažovani iznos garancija koje je Vlada Crne Gore izdala za zajmove kod domaćih kreditora, na dan 30.09.2023. godine, iznosi oko 65,19 miliona eura, dok je stanje duga po istim 27,48 miliona eura ili 0,41% BDP-a. Najveći dio postojećih domaćih garancija čine garancije izdate za lokalnu samoupravu za realizaciju sanacionih planova, čije stanje duga, na kraju istog perioda, iznosi 13,83 miliona eura.

Država će u 2024. godini izdati garancije u ukupnom iznosu do 139 mil. eura.

Potrošačke jedinice

Predlogom budžeta predviđeno je da se potrošačka jedinica **Uprava prihoda i carina** čiji je budžet u 2023. godini iznosio 18,81 mil. eura u 2024. godini funkcioniše kao dvije samostalne potrošačke jedinice i to: **Uprava prihoda sa budžetom od 10,45 mil. eura** i **Uprava carina sa budžetom od 11,19 mil. eura**.

Takođe, Predlogom budžeta predviđeno je da se potrošačka jedinica **Uprava za katastar i državnu imovinu**, čiji je budžet u 2023. godini iznosio 31,14 mil. eura u 2024. godini funkcioniše, kao dvije samostalne potrošačke jedinice i to: **Uprava za katastar sa budžetom od 7,02 mil. eura** i **Uprava za državnu imovinu sa budžetom od 23,56 mil. eura**.

Najveća izdvajanja

U nastavku je tabela kojom je predstavljeno 10 potrošačkih jedinica sa najviše opredijeljenih sredstava u budžetu Crne Gore za 2024. godinu:

Organizaciona klasifikacija	Predlog budžeta 2024
Fond penzijskog i invalidskog osiguranja	743.931.490,64
Ministarstvo finansija - upravljanje javnim dugom	540.830.002,00
Fond za zdravstveno osiguranje	424.547.372,83
Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	299.363.565,61
Ministarstvo finansija	248.396.586,88
Ministarstvo rada i socijalnog staranja	243.682.536,33
Uprava za saobraćaj	155.008.800,00
Ministarstvo unutrašnjih poslova	125.760.987,55
Uprava za kapitalne projekte	85.004.158,82
Ministarstvo odbrane	74.856.821,34

Tabela 12 –10 potrošačkih jedinica sa najviše opredijeljenih sredstava (u eur.)

Najveće promjene u apsolutnom iznosu u odnosu na 2023. godinu

U nastavku je tabela kojom je predstavljeno 10 potrošačkih jedinica kod kojih je predloženo najveće povećanje sredstava u apsolutnom iznosu:

Organizaciona klasifikacija	2023	Predlog budžeta 2024	Apsolutna razlika 2024 u odnosu na 2023	Procentualna promjena 2024 u odnosu na 2023
Ministarstvo finansija - upravljanje javnim dugom	359.100.002,00	540.830.002,00	181.730.000,00	50,61%
Fond penzijskog i invalidskog osiguranja	569.591.967,96	743.931.490,64	174.339.522,68	30,61%
Uprava za saobraćaj	66.269.459,00	155.008.800,00	88.739.341,00	133,91%
Fond za zdravstveno osiguranje	405.892.957,96	424.547.372,83	18.654.414,87	4,60%
Ministarstvo finansija	230.561.989,69	248.396.586,88	17.834.597,19	7,74%
Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	282.772.730,74	299.363.565,61	16.590.834,87	5,87%
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	52.643.562,78	59.539.795,42	6.896.232,64	13,10%
Ministarstvo odbrane	69.482.950,17	74.856.821,34	5.373.871,17	7,73%
Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	3.660.881,57	8.816.247,00	5.155.365,43	140,82%
Ministarstvo sporta i mladih	7.334.190,95	11.727.731,19	4.393.540,24	59,90%

Tabela 13 –10 potrošačkih jedinica sa najvećim povećanjem u apsolutnom iznosu u odnosu na 2023. godinu (u eur. i %)

U nastavku je tabela kojom je predstavljeno 10 potrošačkih jedinica kod kojih je predloženo najveće smanjenje sredstava u apsolutnom iznosu u odnosu na 2023. godinu:

Organizациона klasifikacija	2023	Predlog budžeta 2024	Apsolutna razlika 2024 u odnosu na 2023	Procentualna promjena 2024 u odnosu na 2023
Uprava za kapitalne projekte	134.387.071,32	85.004.158,82	-49.382.912,50	-36,75%
Zavod za zapošljavanje	62.737.288,61	55.125.659,62	-7.611.628,99	-12,13%
Ministarstvo saobraćaja i pomorstva	8.852.808,03	4.386.383,02	-4.466.425,01	-50,45%
Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	14.454.093,75	11.049.632,14	-3.404.461,61	-23,55%
Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine	9.787.639,41	7.933.002,48	-1.854.636,93	-18,95%
Državna izborna komisija	2.117.716,19	497.381,00	-1.620.335,19	-76,51%
Fond za obeštećenje	10.337.750,80	9.294.911,04	-1.042.839,76	-10,09%
Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki	502.205,16	362.988,62	-139.216,54	-27,72%
Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	869.819,22	798.935,87	-70.883,35	-8,15%
Uprava za ugljovodonike	567.757,48	547.643,77	-20.113,71	-3,54%

Tabela 14 –10 potrošačkih jedinica sa najvećim smanjenjem u apsolutnom iznosu u odnosu na 2023. godinu (u eur. i %)

Najveće procentualne promjene u odnosu na 2023. godinu

U nastavku je tabela kojom je predstavljeno 10 potrošačkih jedinica kod kojih je predloženo najveće procentualno smanjenje sredstava:

Organizациона klasifikacija	2023	Predlog budžeta 2024	Procentualna promjena 2024. u odnosu na 2023. godinu	Apsolutna razlika 2024. u odnosu na 2023. godinu
Državna izborna komisija	2.117.716,19	497.381,00	-76,51%	-1.620.335,19
Ministarstvo saobraćaja i pomorstva	8.852.808,03	4.386.383,02	-50,45%	-4.466.425,01
Uprava za kapitalne projekte	134.387.071,32	85.004.158,82	-36,75%	-49.382.912,50
Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki	502.205,16	362.988,62	-27,72%	-139.216,54
Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	14.454.093,75	11.049.632,14	-23,55%	-3.404.461,61
Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine	9.787.639,41	7.933.002,48	-18,95%	-1.854.636,93
Zavod za zapošljavanje	62.737.288,61	55.125.659,62	-12,13%	-7.611.628,99
Fond za obeštećenje	10.337.750,80	9.294.911,04	-10,09%	-1.042.839,76
Savjet za NATO	14.000,00	12.600,00	-10,00%	-1.400,00
Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	869.819,22	798.935,87	-8,15%	-70.883,35

Tabela 15–10 potrošačkih jedinica sa najvećim smanjenjem u procentualnom iznosu u odnosu na 2023. godinu (u eur. i %)

U nastavku je tabela kojom je predstavljeno 10 potrošačkih jedinica kod kojih je predloženo najveće procentualno povećanje sredstava:

Organizaciona klasifikacija	2023	Predlog budžeta 2024	Procentualna promjena 2024. u odnosu na 2023. godinu	Apsolutna razlika 2024. u odnosu na 2023. godinu
Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	1.900.189,97	4.814.936,67	153,39%	2.914.746,70
Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	3.660.881,57	8.816.247,00	140,82%	5.155.365,43
Uprava za saobraćaj	66.269.459,00	155.008.800,00	133,91%	88.739.341,00
Matica crnogorska	240.000,00	472.700,00	96,96%	232.700,00
Ministarstvo sporta i mladih	7.334.190,95	11.727.731,19	59,90%	4.393.540,24
Ispitni centar	827.756,52	1.302.569,78	57,36%	474.813,26
Uprava za statistiku	7.093.660,58	11.071.534,56	56,08%	3.977.873,98
Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore	3.850.406,64	5.804.344,30	50,75%	1.953.937,66
Ministarstvo finansija - upravljanje javnim dugom	359.100.002,00	540.830.002,00	50,61%	181.730.000,00
Uprava za igre na sreću	450.279,07	637.194,27	41,51%	186.915,20

Tabela 16 –10 potrošačkih jedinica sa najvećim povećanjem u procentualnom iznosu u odnosu na 2023. godinu (u eur. i%)

Budžeti institucija na koje Odbor za ekonomiju, finansije i budžet Skupštine Crne Gore daje saglasnost

Državna revizorska institucija

U skladu sa članom 51 stav 3 Zakona o Državnoj revizorskoj instituciji (DRI), Nacrt budžeta DRI predlaže Senat i dostavlja ga nadležnom radnom tijelu Skupštine za poslove finansija. Nacrt budžeta DRI utvrđuje nadležno radno tijelo Skupštine za poslove finansija i dostavlja ga Vladi. Vlada, ukoliko u predlogu godišnjeg zakona o budžetu izvrši izmjene iz nacrta budžeta DRI, dostavlja Skupštini pisano obrazloženje.

Predlogom zakona o budžetu Crne Gore za 2024. godinu, za DRI opredijeljena su sredstva u iznosu od 3.372.259,65€, što je za 60.000€ manje u odnosu na predloženi Nacrt budžeta DRI za 2024. godinu, koji je ova Institucija dostavila Skupštini Crne Gore. Sredstva potprograma Sprovođenje revizija kod rashoda za usluge umanjena su za 50.000€, dok su sredstva potprograma Strateški plan i obuke kod rashoda za usluge umanjena za 10.000€ u odnosu na predloženi Nacrt budžeta od strane DRI za 2024. godinu.

Agencija za sprječavanje korupcije

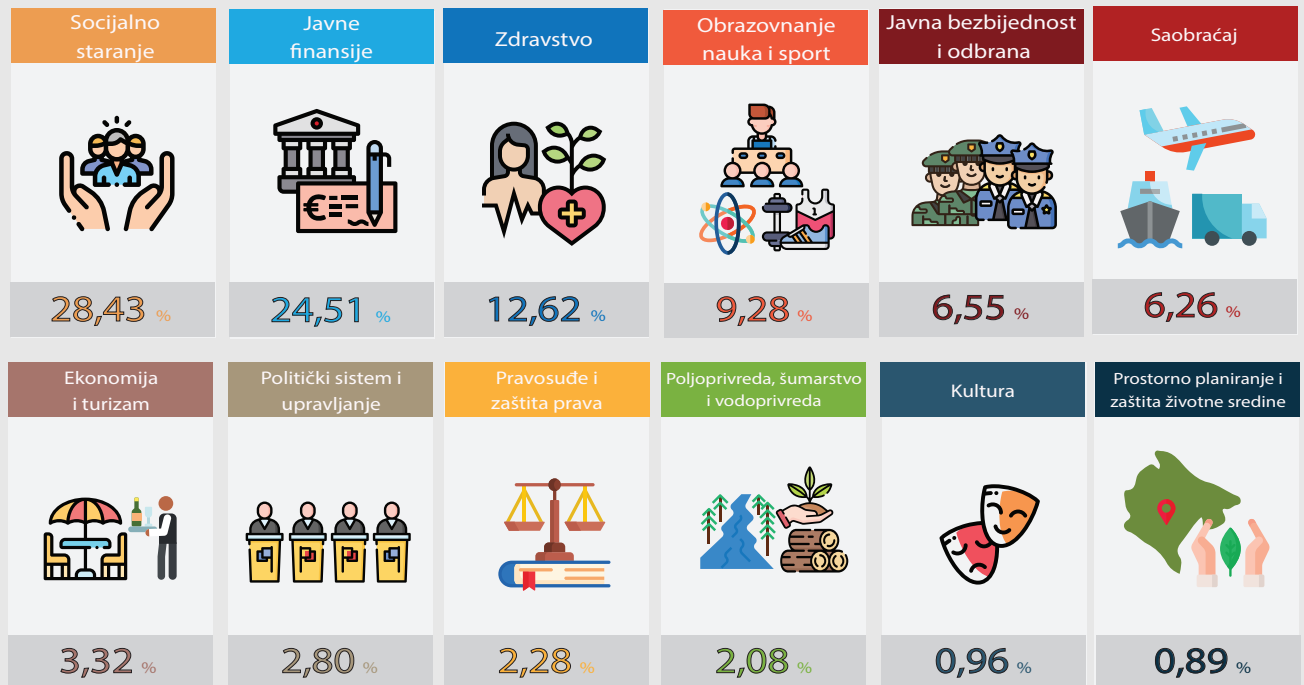
U skladu sa članom 95 Zakona o sprječavanju korupcije, nacrt budžeta Agencije za sprječavanje korupcije (ASK) predlaže Savjet Agencije i dostavlja ga nadležnom tijelu Skupštine. Nakon utvrđivanja, nadležno tijelo Skupštine dostavlja Nacrt budžeta Agencije Vladi, kako bi bio uključen u predlog godišnjeg zakona o budžetu. Odobrena sredstva za funkcionisanje i rad Agencije **ne mogu biti manja od 0,2%** tekućeg budžeta Crne Gore. Ukoliko Vlada izvrši izmjene iz nacrta budžeta Agencije koji je utvrdilo nadležno tijelo Skupštine, u obavezi je da o istom dostavi pisano obrazloženje Skupštini.

Predlogom zakona o budžetu Crne Gore za 2024. godinu, za Agenciju za sprječavanje korupcije opredijeljena su sredstva u jednakom iznosu kao što je predviđeno predloženim Nacrtom budžeta ove institucije, i to 2.470.000,00€, koji je ova Agencija dostavila Skupštini Crne Gore. **Navedeni iznos predstavlja 0,18% tekućeg budžeta i za 323.091,90€ je manje od zakonskog limita.**

Programski budžet

Najveći udio budžetskih izdataka, po programskoj klasifikaciji, će u 2024. godini, biti opredijeljen za Glavni program Socijalno staranje, 28,43%, zatim za Javne finansije, 24,51%, dok će se najmanje izdvajati za Glavni program Prostorno planiranje i zaštitu životne sredine, 0,89% i Kulturu 0,96%.

Budžetski izdaci u 2024. godini, po programskoj klasifikaciji - po glavnim programima, raspoređeni su na sljedeći način:

Grafik 21 – struktura programskog budžeta (u%)

Struktura budžetskih izdataka po programskoj klasifikaciji, po glavnim programima, data je u sljedećoj tabeli:

Naziv glavnog programa:	Predlog budžeta	Procjena	Procjena
	2024	2025	2026
Politički sistem i upravljanje	97,292,509.31	103,317,895.14	103,317,895.14
Pravosuđe i zaštita prava	79,380,785.13	75,794,385.60	75,794,385.60
Javna bezbjednost i odbrana	227,660,207.79	228,822,873.81	230,822,873.81
Javne finansije	852,658,644.77	1,140,113,801.59	621,515,801.59
Ekonomija i turizam	115,629,191.34	114,515,353.08	116,995,793.02
Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda	72,502,929.08	72,395,037.17	72,395,037.17
Saobraćaj	217,869,091.79	229,053,290.26	254,053,290.26
Prostorno planiranje i zaštita životne sredine	30,887,688.47	31,682,577.33	31,682,577.33
Obrazovanje, nauka i sport	322,936,313.90	322,127,160.34	322,127,160.34
Kultura	33,470,568.88	33,088,058.31	33,088,058.31
Zdravstvo	439,032,397.89	457,270,163.54	457,270,163.54
Socijalno staranje	989,045,451.49	1,038,363,662.71	1,082,550,465.73
UKUPNO	3.478.365.779,84	3.846.544.258,88	3.401.613.501,84

Tabela 17 - struktura budžeta po programskoj klasifikaciji 2024 - 2026. godine, glavni programi (u eur.)

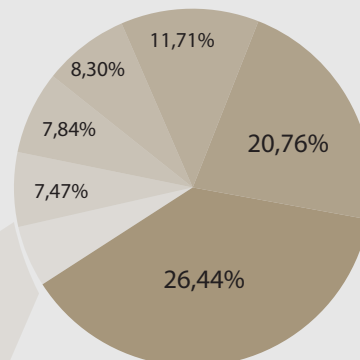
Politički sistem i upravljanje

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Unaprjeđenje i razvoj javne uprave, i to 26,44%

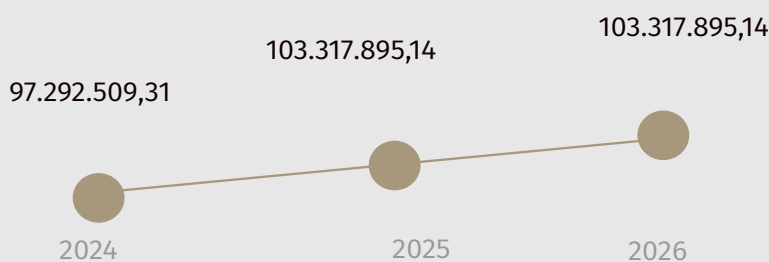
- Unaprjeđenje i razvoj javne uprave
- Koordinacija i sprovođenje politike u oblasti vanjskih poslova
- Vršenje zakonodavne vlasti
- Podrška radu Vlade
- Parlamentarna demokratija
- Sprovođenje inspeksijskog nadzora

- Upravljanje resursima Min. javne uprave 3,92%
- Mediji 2,84%
- Spriječavanje korupcije 2,54%
- Evidencija, izbor obuka i usavršavanje kadrova 2,22%
- Pridruživanje EU 1,85%
- Ostvarivanje funkcije Predsjednika 1,50%
- Upravljanje resursima Min. vanjskih poslova 1,29%
- Upravljanje resursima Min. evropskih poslova 0,56%
- Organizacija i sprovođenje izbora 0,51%
- Objavlivanje propisa 0,18%
- Građanska kontrola rada policije 0,05%
- Infrastrukturni projekti 0,02%

Grafik 22 – politički sistem i upravljanje(u %)

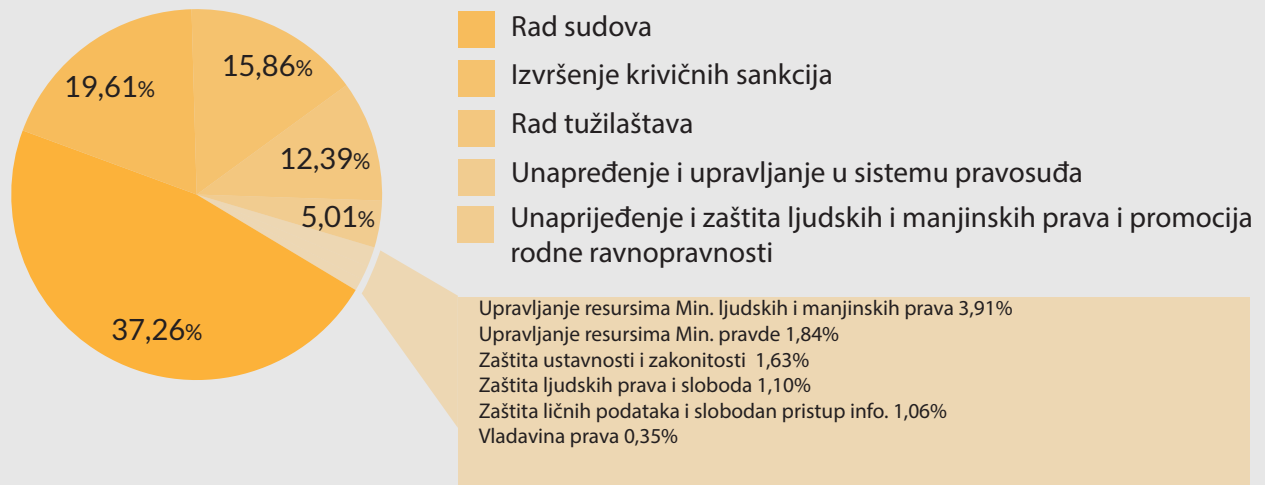
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

Grafik 23– trend: politički sistem i upravljanje 2024 - 2026 (u eur.)

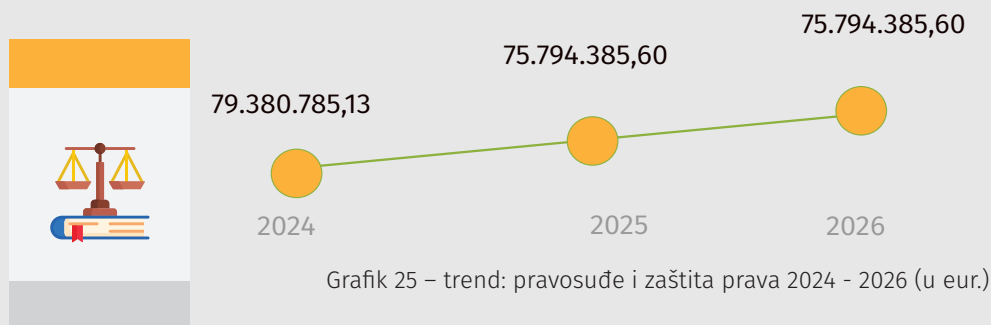
Pravosuđe i zaštita prava

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Rad sudova, i to 37,26%.

Grafik 24 – pravosuđe i zaštita prava (u %)

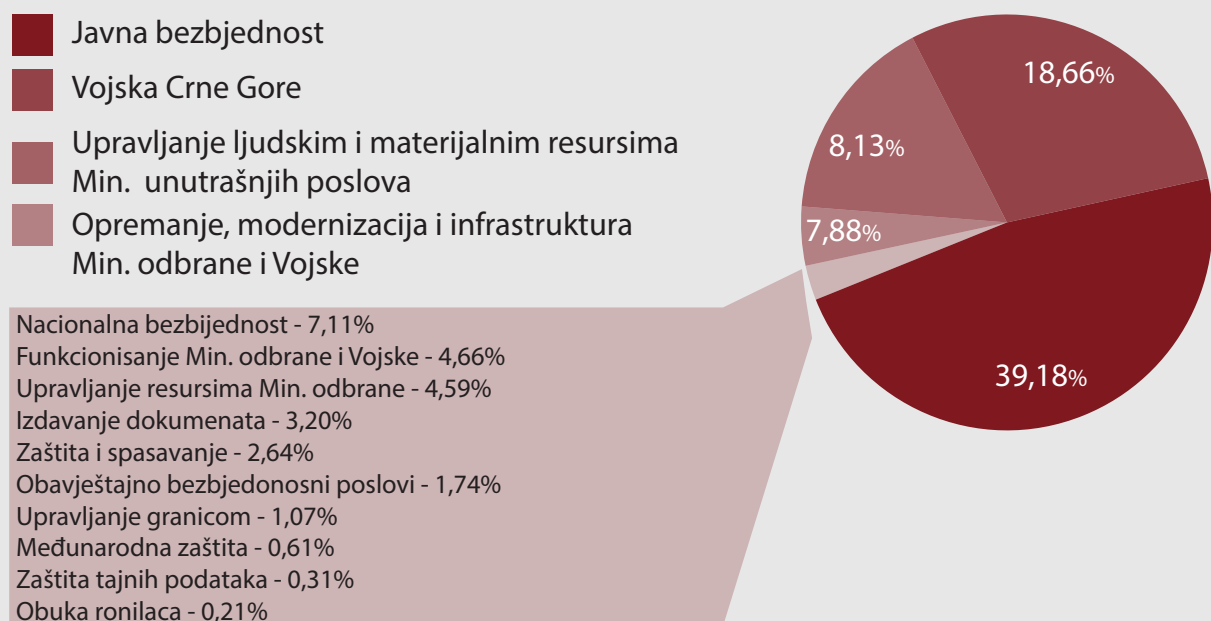
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend programa ovog glavnog programa:

Grafik 25 – trend: pravosuđe i zaštita prava 2024 - 2026 (u eur.)

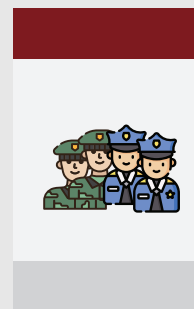
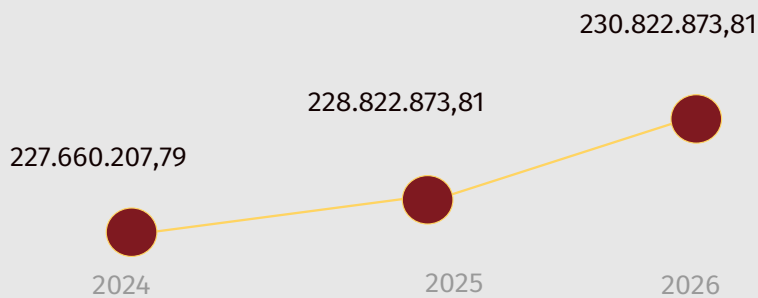
Javna odbrana i bezbjednost

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Javna bezbjednost, i to 39,18%.

Grafik 26 – javna bezbjednost i odbrana (u %.)

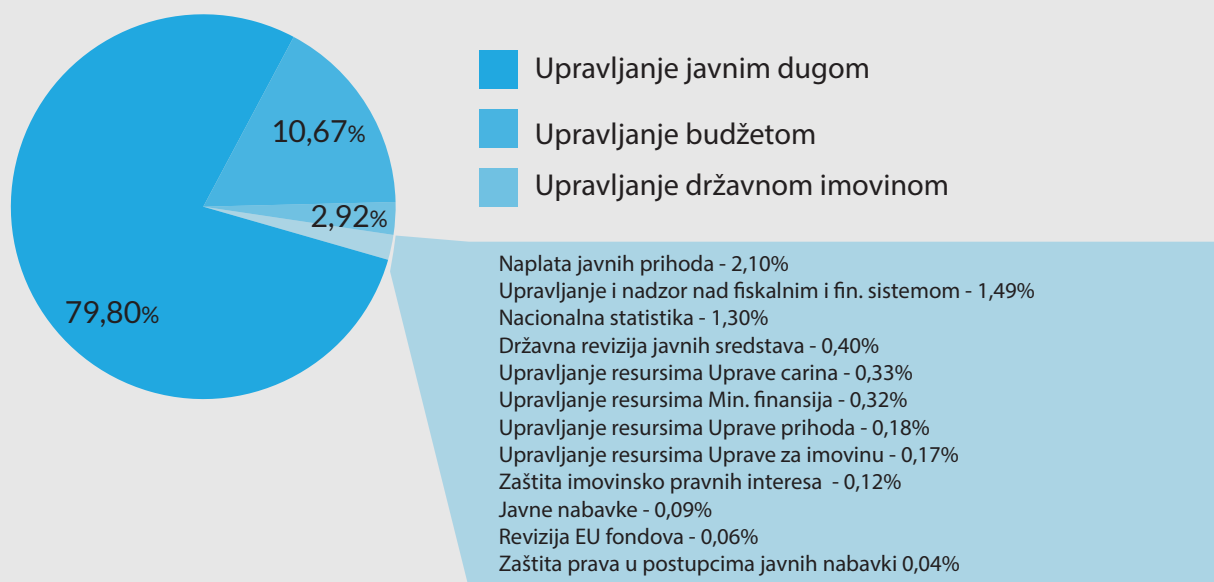
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend programa ovog glavnog programa:

Grafik 27– trend: javna odbrana i bezbjednost 2024 - 2026 (u eur.)

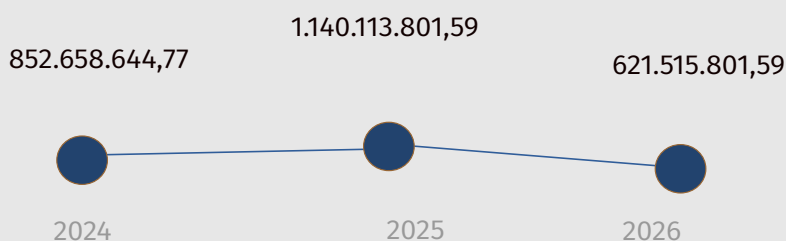
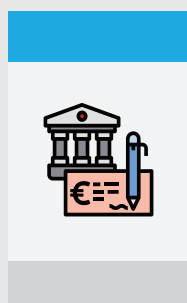
Javne finansije

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Upravljanje budžetom, i to 79,80%.

Grafik 28 – javne finansije (u %)

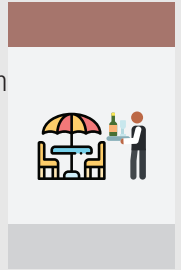
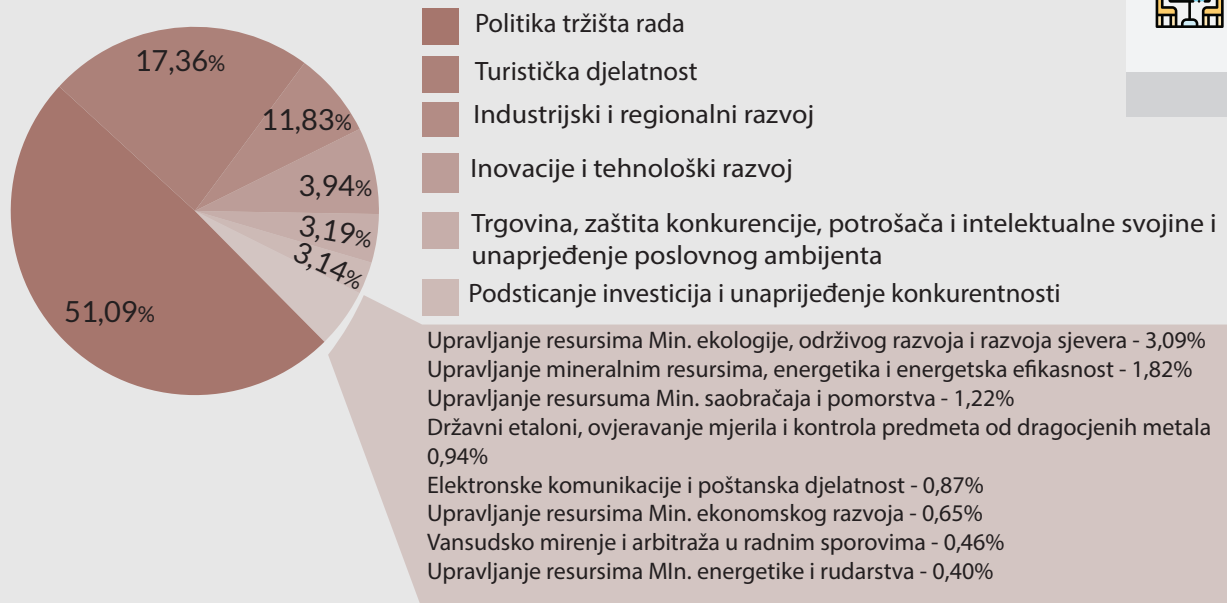
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

Grafik 29 – trend: pravosuđe i zaštita prava (u eur.)

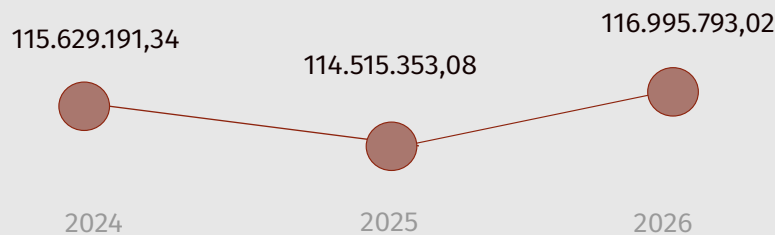
Ekonomija i turizam

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Politika tržišta rada, i to 51,09%.

Grafik 30 – ekonomija i turizam (u %)

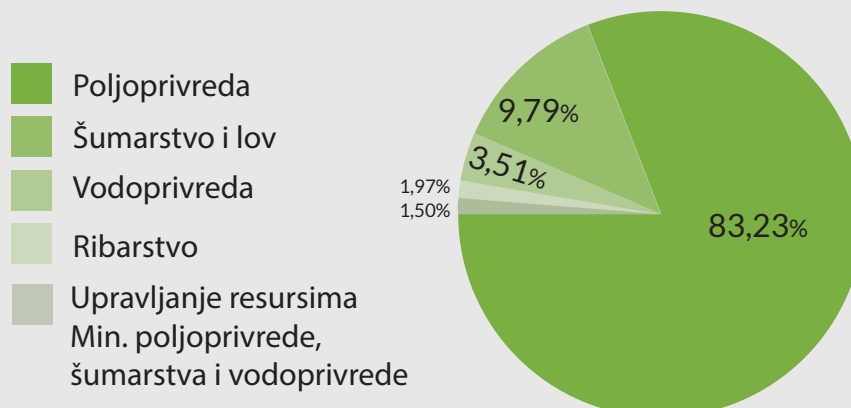
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

Grafik 31 - trend - ekonomija i turizam 2024 - 2026 (u eur.)

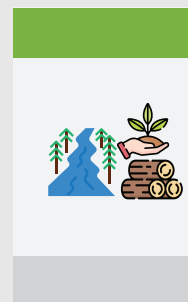
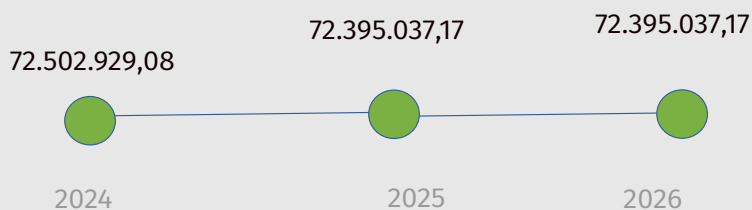
Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program poljoprivreda, i to 83,23%.

Grafik 32 – poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda (u %)

U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

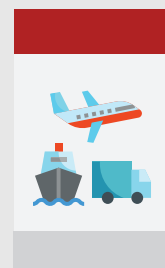
Grafik 33 - trend: poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda 2024 - 2026(u eur.)

Saobraćaj

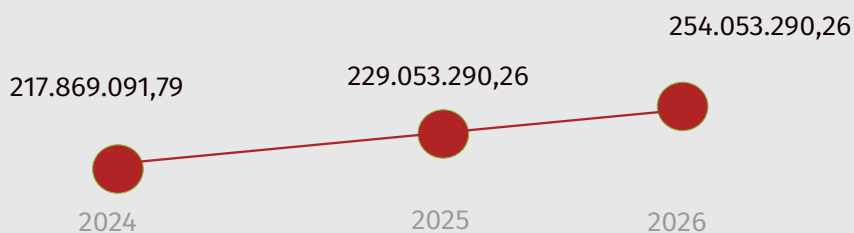
U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Realizacija putne infrastrukture i niskogradnje, i to 80,00%:

Grafik 34 – saobraćaj (u %)

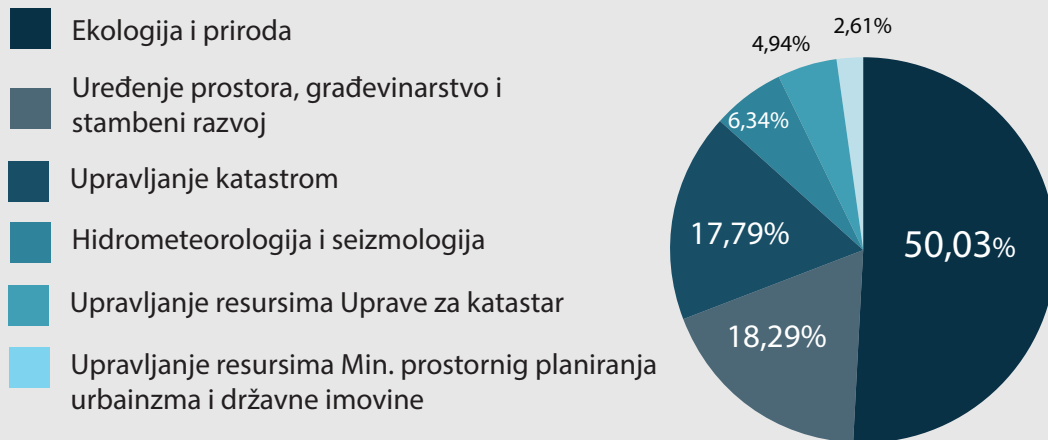
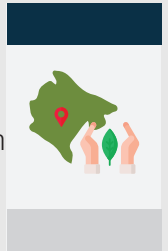
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

Grafik 35 - trend: saobraćaj 2024 - 2026 (u eur.)

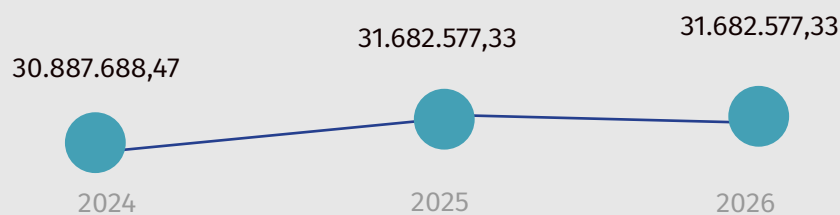
Prostorno planiranje i zaštita životne sredine

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Ekologija i priroda, i to 50,03%.

Grafik 36 – prostorno planiranje i zaštita životne sredine (u %)

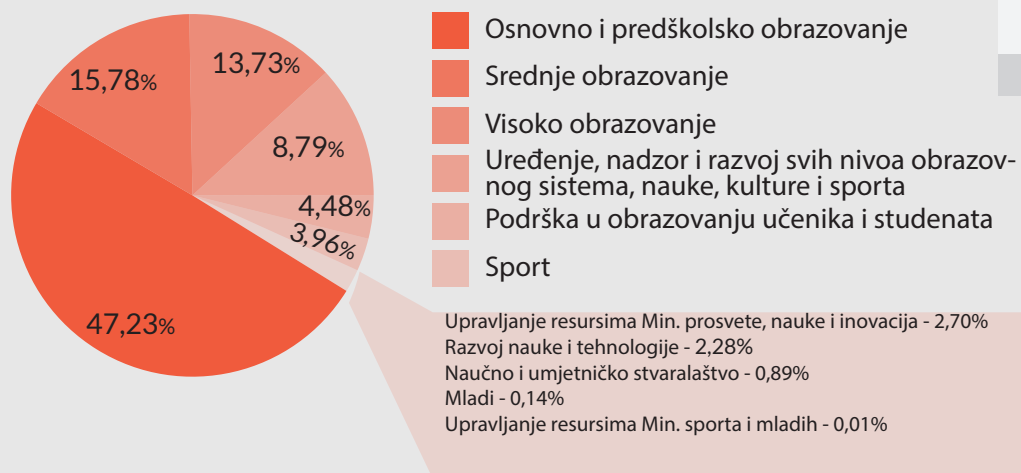
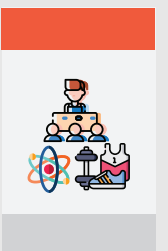
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

Grafik 37 - trend: prostorno planiranje i zaštita životne sredine 2024 - 2026 (u eur.)

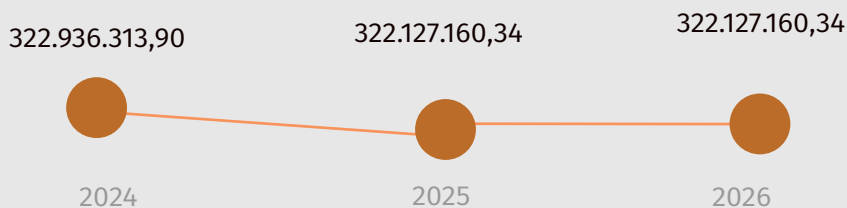
Obrazovanje, nauka i sport

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Osnovno i predškolsko obrazovanje, i to 47,23%.

Grafik 38 – obrazovanje, nauka i sport (u %)

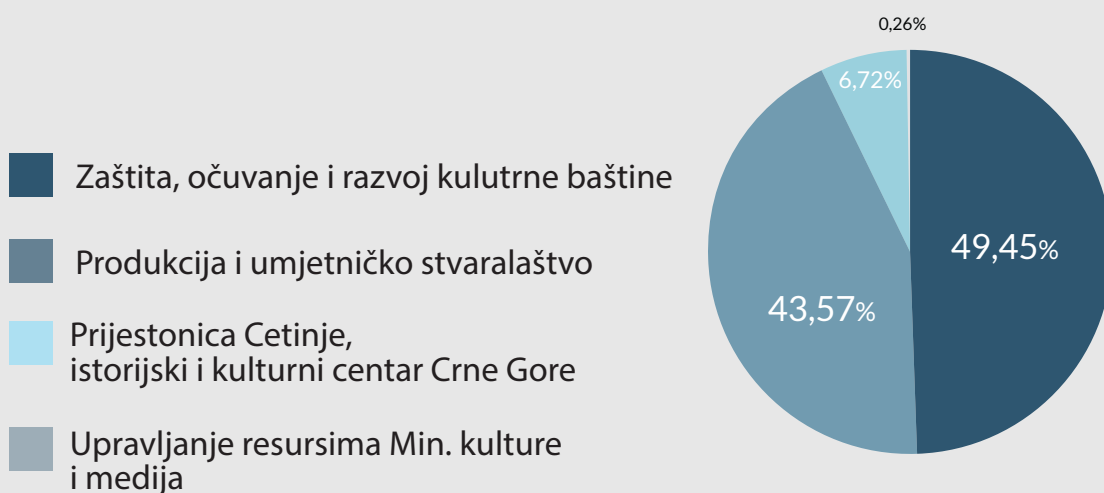
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

Grafik 39 - trend: obrazovanje, nauka i sport 2024 - 2026 (u eur.)

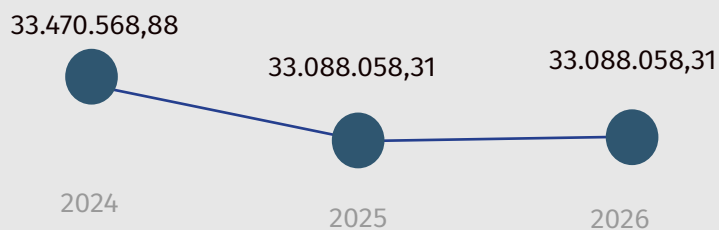
Kultura

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Zaštita, očuvanje i razvoj kulturne baštine, i to 49,45%:

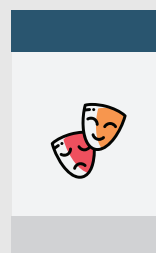

Grafik 40 – kultura (u %)

U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

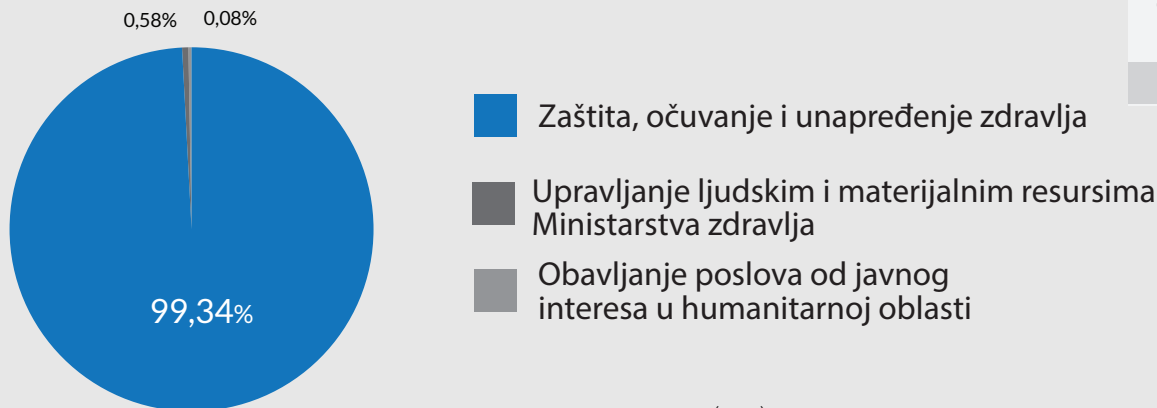

Grafik 41- trend: kultura 2024 - 2026 (u eur.)

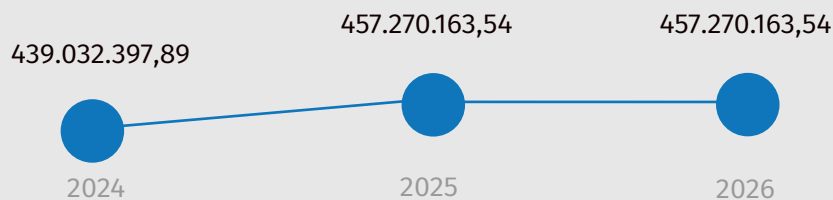
Zdravstvo

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Zaštita, očuvanje i unapređenje zdravlja i to 99,34%.

Grafik 42 – zdravstvo (u %)

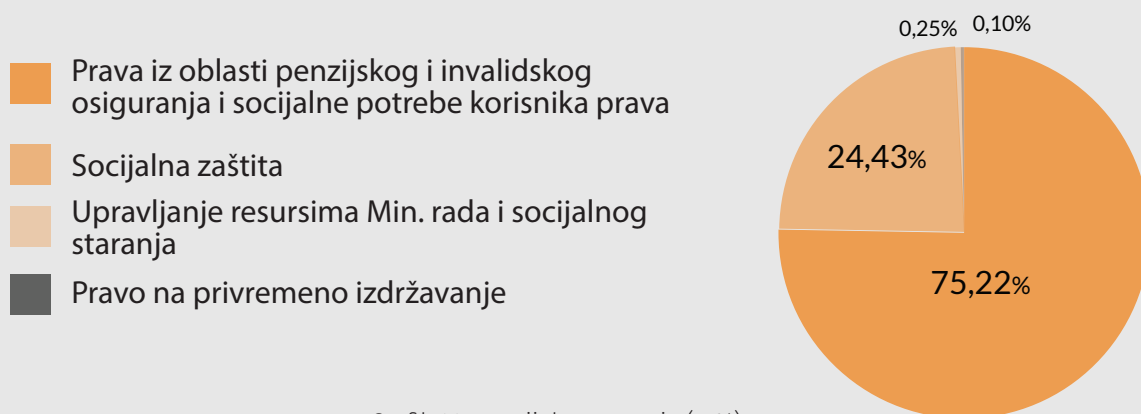
U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

Grafik 43 - trend: zdravstvo 2024 - 2026 (u eur.)

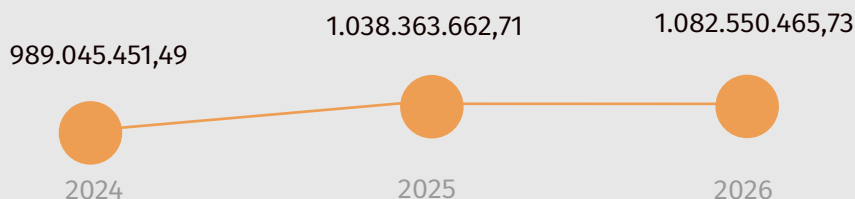
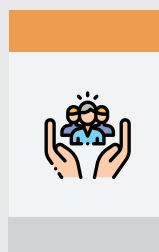
Socijalno staranje

U okviru ovog glavnog programa, najznačajniji iznos sredstava odnosi se na program Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja i socijalne potrebe korisnika prava i to 75,22%.

Grafik 44 – socijalno staranje (u %)

U nastavku je dat planirani i procijenjeni trend ovog glavnog programa:

Grafik 45 - trend: socijalno staranje 2024 - 2026 (u eur.)

Primjena rodno odgovornog budžetiranja u budžetu za 2024. godinu

Proces reforme programskog budžeta obuhvatio je i uvođenje rodno odgovornog budžetiranja, kao integralnog dijela programskog budžeta i budžetskog ciklusa.

Cilj primjene rodno odgovornog budžetiranja je da se omogući ravnopravnost u raspolaganju javnim resursima, poboljša pristup dobrima i uslugama koje pruža javni sektor za sve ranjive i neravnopravne grupe, kao i da doprinese ravnopravnosti u odlučivanju o prioritetima i pravcima razvoja.

Rodno odgovorno budžetiranje potrebno je da se integriše u cjelokupni proces pripreme, usvajanja i izvršenja budžeta kako bi se doprinijelo primjeni politika (pri čemu se fokus stavlja na posebnu populacionu grupu) i boljem definisanju budžetskih prioriteta.

Primjenom rodno odgovornog budžetiranja cilj je da se omogući praćenje efekata koje dodijeljena budžetska sredstva imaju na društvo, uzimajući u obzir pol, ali i druge socioekonomske karakteristike (etničku pripadnost, invaliditet, stepen obrazovanja, mjesto stanovanja, urbano ili ruralno područje i sl.) koje osobu ili grupu stavljaju u potencijalno neravnopravan položaj.

U sklopu reformi koje se odnose na primjenu programskog budžeta, rodno odgovorno budžetiranje je propisano **Uputstvom za pripremu srednjoročnog budžetskog okvira, Uputstvom za pripremu budžeta za narednu fiskalnu godinu**, kao i odgovarajućim priručnicima: **Priručnikom za programski budžet i Priručnikom za srednjoročni budžetski okvir**.

Potrošačka jedinica, prilikom dostavljanja zahtjeva za budžet, a ako sprovodi aktivnosti koje su rodno senzitivne, dostavlja informacije o rodnim ciljevima i indikatorima putem informacionog sistema za upravljanje budžetom, sa obrazloženjem načina na koji budžetski programi (potprogrami i/ili aktivnosti/projekti) doprinose smanjenju rodnih razlika i poboljšanju položaja ranjivih grupa u društvu.

Kada je u pitanju kvantifikacija sredstava, aktivnosti koje prilikom sprovođenja imaju integrisanu rodnu dimenziju i u okviru kojih se rod smatra značajnim za postizanje postavljenih ciljeva, sredstva se opredjeljuju u ukupnim iznosima za određenu aktivnost, te u okviru programske klasifikacije nije uvijek moguće kvantifikovati precizan iznos sredstava koji se opredjeljuje za jedan segment aktivnosti koji se bavi samo rodnom dimezijom, imajući u vidu da čini integralni dio ukupne aktivnosti. Međutim, u postupku izvještavanja o postignutim ciljevima, svaka potrošačka jedinica budžeta, koja je u okviru svojih aktivnosti prepoznala rodnu dimenziju, bi trebalo da posebno ukaže na efekte koji su ostvareni na ovom polju prilikom izvještavanja o izvršenju programskog budžeta u dijelu postignutih ciljeva.

U narednoj tabeli dat je pregled potrošačkih jedinica (ukupno 20) i iznosa opredijeljenih za aktivnosti Tekućeg budžeta gdje je naznačena rodna osjetljivost prilikom realizacije i ispunjavanja postavljenih ciljeva, sa pregledom ukupnih izdataka koja su opredjeljena za navedene aktivnosti:

Potrošačka jedinica – tekući budžet	Iznos
Skupština Crne Gore	4.803.059,04
Tužilački savjet	792.109,64
Ministarstvo odbrane	49.599.012,54
Ministarstvo finansija	8.628.500,00
Uprava za statistiku	11.071.534,57
Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	3.666.875,60
Ministarstvo kulture i medija	12.179.645,63
Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	5.325.789,61
Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	912.063,15

Ministarstvo rada i socijalnog staranja	221.264.225,17
Ministarstvo javne uprave	1.114.024,06
Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine	42.002,00
Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava	2.080.500,00
Zaštitnik ljudskih prava i sloboda	870.743,58
Crveni krst Crne Gore	360.000,00
Agencija za mirno rješavanje radnih sporova	533.768,29
Fond za zdravstveno osiguranje	500.000,00
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	3.040.002,00
Zavod za zapošljavanje	4.500.001,00
Uprava za katastar	2.343.444,22
Ukupno	333.627.300,10

Tabela 18–pregled potrošačkih jedinica (ukupno 20) i iznosa opredijeljenih za aktivnosti Tekućeg budžeta gdje je naznačena rodna osjetljivost (u eur.)

Ukupan iznos sredstava u visini od 333.627.300,10€ čini 23,89% ukupnog tekućeg budžeta, odnosno 9,59% ukupno predloženog budžeta države.

U cilju dalje izgradnje kapaciteta potrošačkih jedinica po pitanju implementacije rodno odgovornog budžetiranja, Ministarstvo finansija je u saradnji sa međunarodnim partnerima implementiralo u 2022. godini i nastavilo u 2023. godini, dodatne aktivnosti na daljoj izgradnji kapaciteta. Sprovedene aktivnosti su obuhvatile seminare, podršku na radnom mjestu i izradu podzakonskih akata. Urađena je **Metodologija za procjenu uticaja budžeta na rodnu ravnopravnost**.

U toku je izrada **Smjernica za godišnje izvještavanje o realizaciji rodno odgovornog budžeta**, čiji je cilj uključivanje rodne perspektive u finansijski izvještaj potrošačkih jedinica, kako bi Ministarstvo finansija izradilo godišnji finansijski izvještaj koji uključuje informacije o izdacima za rodno odgovornu svrhu i o uticajima budžetskih politika na rodnu ravnopravnost.

Realizacija projekata koji su kofinansirani iz sredstava EU Raspoloživa sredstva iz EU donacija

U cilju obezbjeđivanja neophodnih sredstava, uključujući sredstva kofinansiranja i sredstva dostupna kroz EU donacije, Ugovorna tijela nadležna za samostalno sprovođenje programa u okviru Instrumenta prepristupne podrške (IPA) zadužena su za planiranje sredstava u okviru procesa planiranja izdataka/ budžeta na godišnjem/višegodišnjem nivou, a u skladu sa nacionalnim procedurama.

Ključni preduslov za finansijsko upravljanje IPA programima kroz model samostalnog upravljanja IPA sredstvima jeste potpisivanje Finansijskih sporazuma, kojima su definisani dostupni limiti potrošnje za višegodišnji period i to za sljedeće oblasti: jačanje kapaciteta i unapređenje oblasti u dijelu demokratije i upravljanja; vladavine prava i temeljnih prava; saobraćaja; zaštite životne sredine i klimatskih akcija; konkurentnosti i inovacija; obrazovanja, zapošljavanja i socijalnih politika; jačanja prekogranične saradnje sa državama iz okruženja; razvoja poljoprivrede.

Navedene oblasti dio su sektorskih politika upravljanja IPA sredstvima, a u okviru istih planiraju se projekti/ugovori koji će biti finansirani i za koje je neophodno planirati potrebna sredstva.

Ukupan broj programa koji će tokom 2024. godine biti u fazi sprovođenja u okviru modela samostalnog upravljanja, a vezano za sedmogodišnju finansijsku perspektivu EU 2014 - 2020, jeste 15 (4 akciona

programa, 10 programa prekogranične saradnje i 1 program ruralnog razvoja u sektoru poljoprivrede). Dodatno, tokom 2024. godine očekuje se početak realizacije prvih IPA III programa. U okviru sistema samostalnog upravlja, 3 Ugovorna tijela su nadležna za sprovođenje navedenih programa, pa samim tim i planiranje sredstava za njihovu realizaciju: Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU) Ministarstva finansija i socijalnog staranja; Uprava za kapitalne projekte (UKP) i Direktorat za plaćanja (IPARD Agencija) Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Kada je riječ o IPA III perspektivi, tokom 2024. godine planirano je potpisivanje 4 ili 5 Finansijskih sporazuma, a početak realizacije ugovora se očekuje nakon završenih tenderskih postupaka, uključujući i sve prateće aktivnosti za koje je neophodno budžetirati sredstva koja će se nakon ispunjavanja svih preduslova refundirati od strane Evropske unije.

Za sredstva EU dostupna po osnovu direktne budžetske podrške, važno je napomenuti da su do sada potpisana 2 Finansijska sporazuma, u okviru kojih su predviđena sredstva direktne budžetske podrške EU za sledeće oblasti: 1) Reforma javne uprave, 2) Upravljanje javnim finansijama, 3) Integrisano upravljanje granicom i 4) Energetska efikasnost.

Okvirni prihodi budžeta po osnovu direktne budžetske podrške su sledeći:

* 2024. godina: 7 miliona eura (3 za energetska efikasnost i 4 za integrisano upravljanje granicom). Potencijalno još pola miliona-milion eura, jer su u toku pregovori za dobijanje direktne budžetske podrške za zapošljavanje i jačanje kadrova za upravljanje EU fondovima;

* 2025. godina: 7,5 miliona eura (3,5 za reformu javne uprave & PFM i 4 miliona za integrisano upravljanje granicom). Potencijalno još pola miliona-milion eura za zapošljavanje i jačanje kadrova za upravljanje EU fondovima;

* 2026. godina: za sada nema informacije o očekivanim prilivima

Imajući u vidu da je kao jedan od ključnih preduslova za upravljanje EU fondovima i izveštavanje o potrošnji sredstava postoji obaveza izrade/uspostavljanja relevantnog Informacionog sistema, te uzevši u obzir definisana mjerila (benchmark) za Poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata, postoji obaveza izrade i uspostavljanja elektronskog (informacionog) sistema za praćenje sprovođenja EU programa, tzv. Upravljački informacioni sistem (Management Information System - MIS). Izrada navedenog Informacionog sistema iziskuje planiranje potrebnih sredstava u budžetu, u cilju blagovremenog početka aktivnosti koje će doprinijeti ispunjavanju navedenog mjerila čije je ostvarenje jedan od preduslova za zatvaranje Poglavlja 22.

Ugovorno tijelo:	Ukupna vrijednost planirane/ugovorene obaveze	2024	2025	2026	Ukupno (iz donacija i opštih prihoda)
Ministarstvo finansija - Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU)	25.525.138,52	9.697.153,47	2.725.216,34	551.284,10	12.973.653,91
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	57.889.792,14	19.632.156,59	6.026.421,32	3.358.496,66	29.017.115,91
Uprava javnih radova	66.051.806,66	22.578.333,93	11.216.295,09	4.085.997,11	37.880.626,13
Ukupno	149.466.737,32	51.907.643,99	19.967.932,75	7.995.777,87	79.871.395,95

Tabela 19 - Iznosi sredstava predviđeni za projekte koji se realizuju u okviru modela samostalnog upravljanja IPA sredstvima (u eur)

Makroekonomske projekcije 2023-2026 - Osnovni scenario

	2022	2023	2024	2025	2026
Nominalni BDP u mil.€	5.924,0	6.624,3	7.034,0	742,5	7.782,6
Nominalni rast	19,6	11,8	6,2	5,6	4,8
Realni rast	6,4	5,8	3,8	3,0	2,9
Inflacija (prosjeak)	13,0	9,0	5,0	3,4	2,5
	(realne stope rasta u %)				
Realni rast BDP-a	6,4	5,8	3,8	3,0	2,9
Domaća tražnja	8,3	5,8	4,0	2,2	2,4
Potrošnja domaćinstava	9,7	8,2	4,9	2,3	2,8
Potrošnja države	1,5	3,0	2,5	2,5	2,0
Bruto investicije	9,7	1,4	2,8	1,9	1,8
Bruto investicije u osnovna sredstva	0,1	2,0	3,9	2,5	2,5
Promjena zaliha	56,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Izvoz roba i usluga	22,7	12,7	6,8	5,8	6,0
Uvoz roba i usluga	21,3	10,6	6,4	3,8	4,4
Makroekonomski indikatori	rast u procentima ako nije naznačeno drugačije				
Rast zaposlenosti	18,1	9,5	2,2	1,8	1,7
Rast zarada (bruto)	11,3	11,5	5,0	4,0	4,0
Stopa nezaposlenosti	14,7	13,2	12,6	12,0	11,6
Neto SDI % BDP	13,2	7,5	7,8	7,4	7,1
Novoodobreni krediti	31,5	-6,0	2,0	2,0	4,0

Tabela 20 – Makroekonomske projekcije 2023-2026, osnovni scenario; izvor: Projekcije Ministarstva finansija

ANEKS I

Vlada Crne Gore utvrdila je i predloge sljedećih zakona, te ih dostavila Skupštini Crne Gore:

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti

Predlogom zakona utvrđuju se bliži kriterijumi za korišćenje sredstava rezervi, kao i usklađivanje vremenskog okvira za primopredaju dokumentacije, softverskih rješenja i drugih akata koji se odnose na vršenje ocjene primjene kriterijuma fiskalne odgovornosti sa Državne revizorske institucije na Fiskalni savjet.

Za sprovođenje ovog zakona potrebna su sredstva iz budžeta. Naime, osnivanjem Fiskalnog savjeta formira se nova potrošačka jedinica za koju je potrebno obezbijediti sredstva za rad, te su u prvoj godini rada očekuje da će troškovi iznositi 250.000 eura, po osnovu zarada članova Savjeta, sekretara Sekretarijata, zaposlenih, obezbjeđivanja prostorija i drugih troškova. Propisano je da se navedena sredstva obezbijede iz tekuće budžetske rezerve. Iznos planiranih troškova su za period od 6 mjeseci, dok se očekuje da će troškovi biti u visini od 0,5 mil eura na godišnjem nivou.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju

Predložena je promjena načina usklađivanja penzija i vrijednosti penzije za jedan lični bod: umjesto usklađivanja na osnovu statističkih podataka, sa kretanjem potrošačkih cijena i prosječnih zarada zaposlenih na teritoriji Crne Gore u prethodnom kvartalu u odnosu na kvartal koji mu prethodi, predlaže se usklađivanje na osnovu statističkih podataka, sa kretanjem potrošačkih cijena i prosječnih zarada zaposlenih na teritoriji Crne Gore u prethodna četiri mjeseca u odnosu na četiri mjeseca koja im prethode.

Takođe, predloženo je povećanje najniže penzije na iznos od 450 eura.

Predlogom zakona predlaže se i regulisanje pravne situacije koja je nastala nakon prestanka važenja odredbe člana 17 stav 1 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, koja je ukinuta Odlukom Ustavnog suda. Imajući u vidu navedeno, predlogom zakona izjednačeni su uslovi za sticanje prava na starosnu penziju za muškarca i ženu.

Predlog zakona o izmjeni Zakona o nacionalnom javnom emiteru Radio i televizija Crne Gore

Predloženim zakonom predviđeno je da se iz budžeta Crne Gore obezbjeđuju sredstva za ostvarivanje osnovne djelatnosti RTCG, u zavisnosti od makroekonomskih parametara i limita potrošnje, sa tim da iznos tih sredstava na godišnjem nivou ne može biti manji od iznosa opredijeljenog za prethodnu fiskalnu godinu. Važećim zakonskim rješenjem, za ostvarivanje djelatnosti RTCG preusmjeravaju se sredstva na godišnjem nivou u visini 0,3% BDP-a, čiju procjenu utvrđuje Vlada Crne Gore, usvajanjem smjernica makroekonomske i fiskalne politike.

Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o akcizama

Predlaže se uvođenje akcize na negaziranu vodu sa dodatkom šećera ili drugih sredstava za zaslađivanje ili aromatizaciju i bezalkoholno pivo. Predviđena visina akcize za negaziranu vodu sa dodatkom šećera iznosi 25,00 eura po hektolitru, koliko iznosi i akciza za gaziranu vodu sa dodatkom šećera ili drugih sredstava za zaslađivanje ili aromatizaciju. Povećanje prihoda budžeta po ovom osnovu očekuje se za oko dva miliona eura na godišnjem nivou. Takođe, izvršeno je i propisivanje iznosa proporcionalne akcize za cigarete, koja će prema predloženom zakonskom rješenju od 1. januara 2024. godine iznositi 24,5% od maloprodajne cijene cigareta.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću

Predloženim izmjenom i dopunama, stvaraju se uslovi za unapređenje regulisanja oblasti priređivanja igara na sreću. Takođe, predloženim rješenjem se definišu odredbe koje se odnose na sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Navedenim izmjenama i dopunama zakona prvi put se definiše obaveza plaćanja varijabilnog dijela koncesione naknade za priređivanje kladioničkih igara na sreću putem interneta, kao i igara na sreću u virtuelnim kazinima i igara na sreću na virtuelnim automatima putem interneta. Ova koncesiona

naknada se obračunava u iznosu od 10% od osnovice koju čini ukupan iznos uplata, umanjen za vrijednost isplata, a plaća se do 15. u mjesecu za prethodni mjesec. Pored navedenog varijabilnog dijela, za priređivanje kladioničkih igara na sreću putem interneta, predviđeno je plaćanje i fiksnog dijela koncesione naknade u iznosu od 10.000 eura mjesečno kako za priređivanje kladioničkih igara na sreću putem interneta, tako i za igre na sreću u virtuelnim kazinima i igre na sreću na virtuelnim automatima putem interneta.

Predviđene su i norme koje se odnose na: registraciju svih internet igara, registraciju igrača i online nadzor. Registracijom internet igara predviđeno je da se proširi poreska baza, te obezbijede dodatni prihodi budžeta. Takođe, predlogom zakona uvode se i norme koje se odnose na stvarnog vlasnika priređivača, obezbjeđivanje podataka Finansijsko-obavještajnoj jedinici, kao i obaveza priređivača da postupa u skladu sa propisima kojima se uređuje sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, a u dijelu čuvanja tajnosti podataka o igračima.

U obrazloženju predloženog akta navedeno je da će primjena propisa dovesti do generisanja milionskih prihoda za budžet, dok precizan iznos nije moguće obezbijediti. Na osnovu dostupnih mjesečnih izvještaja o uplatama/isplatama online priređivača procijenjen je okvirni iznos od 15 miliona eura budžetskih prihoda na godišnjem nivou.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o finansiranju lokalne samouprave

Predloženim izmjenama i dopunama Zakona vrši se usaglašavanje Zakona sa Zakonom o teritorijalnoj organizaciji i Zakonom o porezu na promet nepokretnosti, koji stupa na snagu 1. januara 2024. godine.

Naime, zbog izvršenih izmjena Zakona o porezu na promet nepokretnosti i pripadnosti prihoda od poreza na promet nepokretnosti lokalnoj samoupravi u cjelosti (direktno jedinicama lokalne samouprave 80% i 20% indirektno preko Egalizacionog fonda), koji su važećim Zakonom o finansiranju lokalne samouprave definisani kao zakonom ustupljeni prihodi, vrše se izmjene Zakona o finansiranju lokalne samouprave, u smislu da se prihodi od poreza na promet nepokretnosti u visini od 80% isključe iz zakonom ustupljenih prihoda i uključe u sopstvene prihode (lokalne javne prihode). Zakonom o finansiranju lokalne samouprave, između ostalog, propisano je da se opštinama Sjevernog regiona ustupa 100% prihoda od poreza na dohodak fizičkih lica koja imaju prebivalište na njihovoj teritoriji i da se 11% ukupno ostvarenih prihoda od poreza na dohodak fizičkih lica usmjerava u Egalizacioni fond.

Primjenom predloženih rješenja, prihodi koje država ustupa opštinama Središnjeg i Južnog regiona po osnovu poreza na dohodak fizičkih lica će se umanjiti za cca 10,0 mil. € na godišnjem nivou i za isti iznos će se, na godišnjem nivou, povećati prihodi koji pripadaju opštinama Sjevernog regiona.

Spisak tabela i grafikona

- Grafik 1 – struktura predloženog budžeta (u mil. eur i %)
- Grafik 2 – trend nominalnog BDP-a 2016 – 2026. godine (u mil.eura)
- Grafik 3 – trend realnog rasta BDP-a 2016 – 2026. godine (u %)
- Grafik 4 – struktura prihodne strane budžeta (u %)
- Tabela 1 – deficit budžeta Crne Gore (u eur.)
- Grafik 5 – trend učešća gotovinskog deficita BDP –u (u %)
- Grafik 6 - trend primitaka budžeta Crne Gore 2016 – 2024 (u mil. eura)
- Tabela 2 – trend primitaka budžeta Crne Gore 2016 – 2024 (u mil.eura i %)
- Grafik 7 – struktura primitaka budžeta (u %)
- Tabela 3 – struktura tekućih primitaka budžeta Crne Gore i procentualna razlika 2023 i 2024 (u mil. eura i %)
- Grafik 8 – struktura tekućih prihoda (u %)
- Grafik 9 – struktura poreskih prihoda (u %)
- Tabela 4 – trend primitaka od naknada (mil. eura i u %)
- Grafik 10 – trend primitaka od poreza 2016 -2024 (u mil. eura)
- Grafik 11 –trend izdataka budžeta (u mil.eura)
- Tabela 5 – trend izdataka budžeta (mil. eura i u %)
- Tabela 6 – izdaci budžeta 2023. i 2024. (mil.eura i u %)
- Grafik 12 – struktura izdataka budžeta (u %)
- Grafik 13 – struktura tekućih izdataka budžeta (u %)
- Grafik 14 – trend bruto i neto zarada 2016 – 2024 (u mil.eura)
- Grafik 15 – struktura budžeta fondova (u %)
- Tabela 7 – budžet fondova 2023. i 2024. (mil.eura)
- Grafik 16 – trend budžeta državnih fondova 2016 - 2024. godine (u mil. eura)
- Grafik 17 – trend kapitalnog budžeta 2016 - 2024 (u mil. eura)
- Tabela 8 – kapitalni budžet, programska klasifikacija, plan i projekcije za 2024 – 2026. godinu (u mil. eura)
- Tabela 9 – transakcije finansiranja (mil.eura)
- Grafik 18 – trend kretanja javnog duga (mil. eura i u %)
- Grafik 19 – struktura javnog duga (u %)
- Grafik 20 – struktura državnog duga(u %)
- Tabela 10 – dugovanja prema rezidentima i nerezidentima (mil eura.)
- Tabela 11 – stanje državnih garancija(mil eura.)
- Tabela 12 – 10 potrošačkih jedinica sa najviše opredijeljenih sredstava (u eur.)
- Tabela 13 – 10 potrošačkih jedinica sa najvećim povećanjem u apsolutnom iznosu u odnosu na 2023, (u eur.i %)
- Tabela 14 – 10 potrošačkih jedinica sa najvećim smanjenjem u apsolutnom iznosu u odnosu na 2023. godinu (u eur. i %)
- Tabela 15 – 10 potrošačkih jedinica sa najvećim smanjenjem u procentualnom iznosu u odnosu na 2023. godinu (u eur. i %)
- Tabela 16 – 10 potrošačkih jedinica sa najvećim povećanjem u procentualnom iznosu u odnosu na 2023. godinu (u eur. i %)
- Grafik 21 – struktura programskog budžeta (u %)

Tabela 17 – struktura budžeta po programskoj klasifikaciji 2024 - 2026. godine, glavni programi (u eur.)

Grafik 22 – politički sistem i upravljanje(u %.)

Grafik 23 – trend – politički sistem i upravljanje 2024 – 2026(u eur.)

Grafik 24 – pravosuđe i zaštita prava (u %)

Grafik 25 – trend – pravosuđe i zaštita prava 2024 - 2026 (u eur.)

Grafik 26 – javna odbrana i bezbjednost (u %)

Grafik 27 – trend – javna odbrana i bezbjednost 2024 – 2026 (u eur.)

Grafik 28 – javne finansije (u %)

Grafik 29 – trend – pravosuđe i zaštita prava 2024 - 2026 (u eur.)

Grafik 30 – ekonomija i turizam (u %)

Grafik 31 – trend – ekonomija i turizam 2024 – 2026 (u eur.)

Grafik 32 – poljoprivreda, šumarstvo, vodoprivreda (u %)

Grafik 33 – trend – poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda 2024 – 2026(u %)

Grafik 34 – trend – saobraćaj 2024 – 2026 (u eur.)

Grafik 35 – trend – saobraćaj 2024 – 2026 (u eur.)

Grafik 36 – prostorno planiranje i zaštita životne sredine (u %)

Grafik 37 – trend – prostorno planiranje i zaštita životne sredine 2024 – 2026 (u eur.)

Grafik 38 – obrazovanje, nauka i sport (u %)

Grafik 39 – trend – obrazovanje, nauka i sport 2024 – 2026 (u eur.)

Grafik 40 – kultura (u %)

Grafik 41 – trend – kultura 2024 – 2026(u eur.)

Grafik 42 – zdravstvo (u %)

Grafik 43 – trend – zdravstvo 2024 – 2026(u eur.)

Grafik 44 – socijalno staranje (u %)

Grafik 45 – trend – socijalno staranje 2024 – 2026(u eur.)

Tabela 18 – pregled potrošačkih jedinica (ukupno 20) i iznosa opredijeljenih za aktivnosti Tekućeg budžeta gdje je naznačena rodna osjetljivost (u eur.)

Tabela 19 - Iznosi sredstava predviđeni za projekte koji se realizuju u okviru modela samostalnog upravljanja IPA sredstvima (u eur)

Tabela 20 – Makroekonomske projekcije 2023 – 2026, osnovni scenario; izvor: Projekcije Ministarstva finansija

U Parlamentarnoj budžetskoj kancelariji obavljaju se stručni poslovi koji se odnose na: izradu istraživačkih radova, odnosno analitičkih informativnih materijala i sažetaka relevantnih zvaničnih domaćih publikacija i publikacija međunarodnih institucija na teme od značaja za sprovođenje ekonomske i fiskalne politike, posebno u vezi sa ekonomskim i fiskalnim tendencijama u Crnoj Gori, kao i sa najznačajnijim globalnim tendencijama u oblasti ekonomije i finansija, u cilju podrške radu poslanika; saradnju sa domaćim i stranim institucijama, međunarodnim organizacijama i parlamentarnim budžetskim kancelarijama nacionalnih parlamenata i drugim srodnim službama.

Poseban doprinos u formiranju Parlamentarne budžetske kancelarije pružila je Vestminsterska fondacija za demokratiju uz podršku Ambasade Velike Britanije u Podgorici, u sklopu projekta „Jačanje finansijskog nadzora Skupštine Crne Gore“ (2016-2018), koji je imao za cilj stvaranje stručnog jezgra koje će omogućiti Skupštini Crne Gore da značajnije učestvuje u budžetskom ciklusu, a poslanicima da imaju na raspolaganju podršku prilikom analize i rasprave o ključnim budžetskim dokumentima i zakonima sa značajnim fiskalnim uticajem.

Kancelarija je formirana i započela je sa radom oktobra 2020. godine, kao uža organizaciona jedinica Parlamentarnog instituta, u okviru Sektora za istraživanje, dokumentacione poslove i istraživačku mrežu Skupštine Crne Gore. Novim Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine Crne Gore, donesenim u julu 2021. godine, Kancelarija je izdvojena kao samostalna organizaciona jedinica.